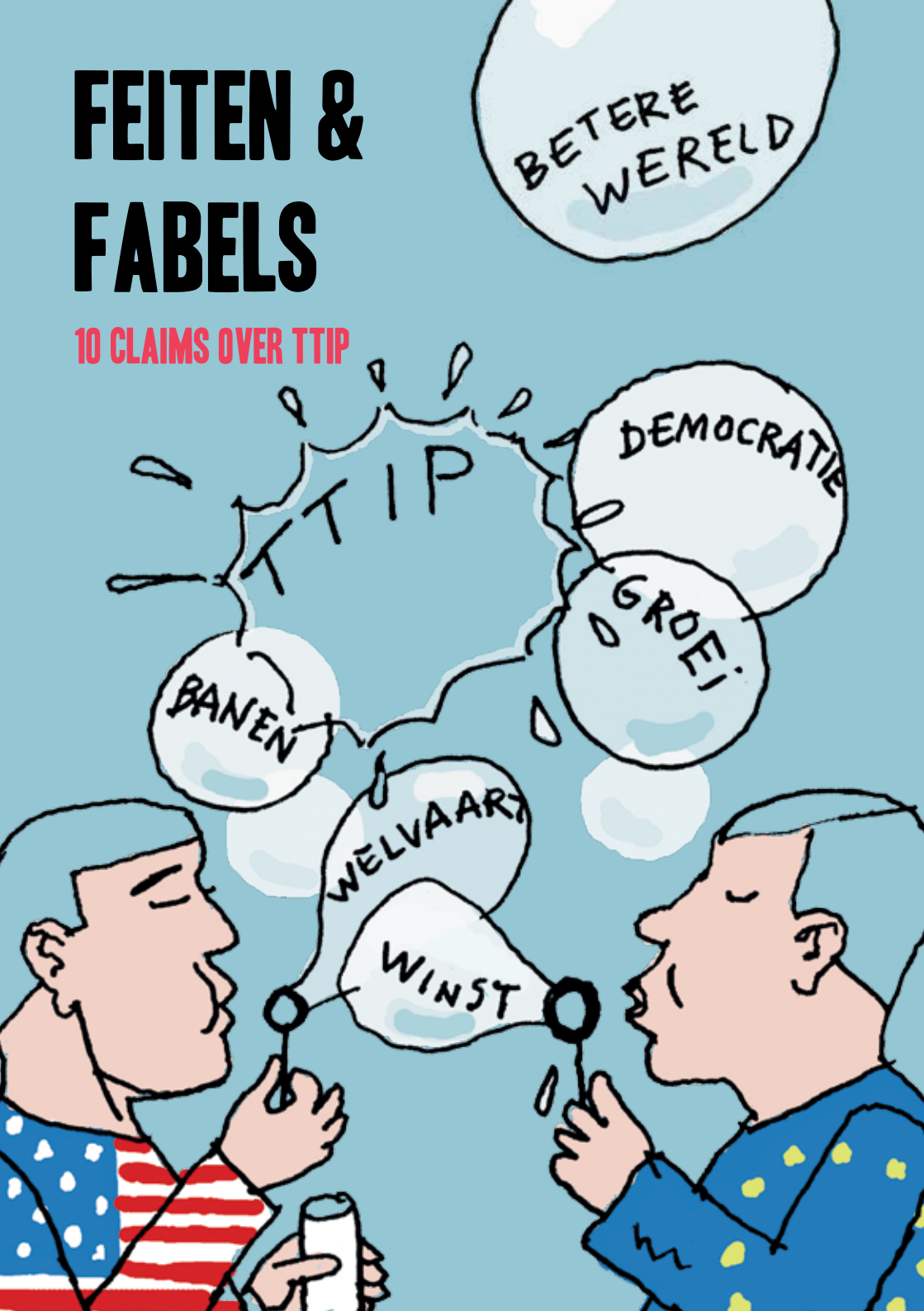

FEITEN & FABELS

10 CLAIMS OVER TTIP

Colofon

Titel Feiten en Fabels: 10 claims over TTIP

Uitgegeven door Platform Authentieke Journalistiek (PAJ), Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO), Transnational Institute (TNI)

Auteurs Bas van Beek, Sophia Beunder, Roeline Krottnerus, Jilles Mast, Roos van Os en Hilde van der Pas

Eindredactie Noor Backers

Vormgeving Karen Paalman, www.getlos.nl

Illustraties Milo Rottinghuis, www.milo.nu

ISBN 978-94-6207-065-3

September 2015

“Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt met financiële steun van de Europese Commissie (d.m.v. het project: “Making EU investment work for sustainable development”), het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Sigrid Rausing Fonds. De auteurs zijn exclusief verantwoordelijk voor de inhoud van de publicatie en de wijze waarop deze gebruikt wordt.”

INLEIDING

Deze publicatie is een update van de eerste versie van ‘Feiten of Fabels, 7 claims over TTIP’, een samenwerking van het PAJ, TNI en SOMO (juni 2014).

Het Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) is het vrijhandelsverdrag waarmee de VS en de EU het grootste handelsblok ter wereld willen vormen. Als we de voorstanders mogen geloven zal een succesvol akkoord leiden tot vele miljarden aan extra economische groei en honderdduizenden nieuwe banen. TTIP wordt dan ook wel gepresenteerd als de goedkoopste weg om uit de crisis te komen. Maar volgens critici betekent het verdrag vooral een afbraak van de bestaande regelgeving rondom milieu, arbeid en veiligheid en is de beloofde economische groei een luchtkasteel.

Het afgelopen jaar is TTIP in Nederland meer in de schijnwerpers komen te

staan. En nu er meer over TTIP bekend wordt, groeit de groep mensen die zich zorgen maakt over de mogelijke gevolgen van het verdrag. Zo zijn er in Nederland inmiddels talloze debatten gevoerd, protesten op straat georganiseerd en werd Amsterdam in juli 2015 de tweede TTIP-vrije gemeente.¹ Tiel ging haar al voor.

Desondanks blijft het belangrijk om in te gaan op het nog altijd wijdverspreide idee dat het handelsakkoord, ondanks enkele bezwaren, over het geheel genomen positief zal uitpakken. Daarom testen we tien claims van politici en onderhandelaars (over de voordelen van dit verdrag) op hun waarheidsgehalte.

TTIP heeft grote gevolgen voor de samenleving

TTIP is bijzonder 'ambitueus' en zal vergaande gevolgen hebben voor de gehele Nederlandse samenleving. De onderhandelingen gaan over veel meer dan alleen het opheffen van handelstarieven. Het voornaamste onderwerp van gesprek tijdens de onderhandelingen is het terugdringen van handelsbarrières, de zogenaamde non-tarifaire handelsbarrières. Hier moet de groei van de economie en banen vooral vandaan komen (claim 1 en 2). Deze barrières betreffen voornamelijk uiteenlopende regelgeving tussen de VS en de EU. Regels die zijn bedoeld om de veiligheid van producten te garanderen en om arbeidsomstandigheden en het milieu te beschermen. Het doel is deze regelgeving hetzelfde te maken of in ieder geval wederzijds te erkennen. Dat zou handel makkelijker maken en dus stimuleren. Of de regels gelijk gemaakt kunnen worden zonder te worden aangetast, is het onderwerp van claim 3. Claim 4 gaat in op het voorstel om een nieuwe bureaucratische laag toe te voegen aan de trans-Atlantische samenwerking in de vorm van een Regulatory Cooperation Body. Hiermee moet in de toekomst worden voorkomen dat de regels aan beide kanten van de oceaan onnodig uiteenlopen.

In claim 5 behandelen we het meest omstreden onderdeel van de onderhandelingen, het Investor to State Dispute Settlement mechanisme (ISDS). Dit stelt bedrijven in staat om overheden aan te klagen als deze beleid invoeren dat de bedrijfsvoering – lees: winstverwachting – aantast. Het gebrek aan transparantie rondom de onderhandelingen is het onderwerp van claim 6. Claim 7 gaat in op de gevolgen van TTIP voor publieke diensten als onderwijs, zorg en watervoorziening.

Vervolgens richten we onze blik op de wereldwijde gevolgen van TTIP. Claim 8 behandelt de milieueffecten van TTIP, die tot nog toe nauwelijks in het maatschappelijke debat aan bod kwamen. In claim 9 gaan we in op de gevolgen van TTIP voor de rest van de wereld en we sluiten af met claim 10, waarin we de geopolitieke dimensie van TTIP bekijken. Een dimensie die volgens voorstanders het doorslaggevende argument zou zijn om dit verdrag af te sluiten.

Recente ontwikkelingen

TTIP is in een aantal andere Europese landen al langer een veelbesproken onderwerp in de media, de politiek en het publieke debat. Sinds de uitzending Lubach op Zondag op 15 maart 2015 is ook in Nederland van alles in beweging gekomen. Op basis van Kamervragen

stuurt minister Ploumen bijna wekelijks brieven aan de Tweede Kamer. Er vinden publieksdebatten plaats, eens in de zoveel tijd is TTIP 'trending topic' op Twitter en ook de reguliere media komen langzaam in beweging.

Ondertussen gaan de onderhandelingen gewoon door. Sinds de vorige Feiten of Fabels is er een nieuw Europees Parlement en een Europese Commissie aangetreden. Onder leiding van voorzitter Jean-Claude Juncker, voert Cecilia Malmström de leiding over het Europees Handelscommissariaat (DG Trade) en de TTIP-onderhandelingen. Sinds het begin van de onderhandelingen zijn er tien onderhandelingsrondes (de 10e ronde was op 15 juli 2015) geweest, afwisselend in Brussel en de VS. De staat van de onderhandelingen en de feitelijke vorderingen zijn niet openbaar. De Europese Commissie geeft aan dat er op vrijwel alle onderwerpen vooruitgang wordt geboekt.²

Gelijktijdig onderhandelt de Europese Commissie over handel en investeringsverdragen met tientallen landen waaronder China, Mexico, India, Brazilië en veel voormalige koloniën.³ De onderhandelingen met Canada zijn inmiddels afgerond en binnenkort gaat het verdrag het ratificatieproces in. Van groot belang hierbij is het antwoord op de vraag of de nationale parlementen het verdrag

tussen de EU en Canada (CETA) en TTIP ook moeten goedkeuren. Het Europese Hof buigt zich nu hierover.

Ondertussen hebben 2,5 miljoen mensen in heel Europa zich uitgesproken tegen TTIP in een zelf georganiseerd burgerinitiatief. Vijfhonderd organisaties hebben zich verenigd in de Stop TTIP-coalitie. Lokaal verzet neemt toe, waarbij gemeenten zoals Amsterdam en Tiel zich tegen TTIP uitspreken.

¹ Een meerderheid van de gemeenteraad heeft een motie aangenomen die het college verzoekt zich uit te spreken tegen het Transatlantic Trade & Investment Partnership (TTIP). De motie werd ingediend door oppositiepartij GroenLinks en kon rekenen op steun van de Partij voor de Dieren, Partij van de Ouderen, PvdA en SP. <http://www.gemeente.nu/Bestuurszaken/Nieuws/2015/7/Amsterdam-stemt-tegen-trans-Atlantisch-handelsverdrag-TTIP-1786741W/>

² Verklaring van de Europese Commissie over de juli 2015-onderhandelingen, juli 2015. <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/documents-and-events/index_en.htm#_documents>

³ Overzicht van afgesloten, lopende en geplande onderhandelingen, Europese Commissie 2012. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149616.pdf

CLAIM 1.

DE ECONOMIE GROEIT

Feit of fabel?

"Het belangrijkste doel van TTIP is het aanzwengelen van onze economie en om groei en welvaart te stimuleren, niet alleen in de EU en de VS maar ook in de rest van de wereld. TTIP kan structureel € 119 miljard toevoegen aan de economie van de EU en € 90 miljard aan die van de VS. Geen slecht resultaat!"¹

— Lilianne Ploumen, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

De economische voorspellingen over de opbrengsten van dit verdrag zijn gebaseerd op twijfelachtige aannames en gebrekkige modellen. Zelfs als deze zouden uitkomen zal de economische groei die TTIP brengt marginaal zijn.

In tijden van economische crisis mag € 119 miljard extra per jaar, zonder dat overheden hoeven te investeren, als een welkom cadeau worden beschouwd. De Europese Commissie die namens de Europese lidstaten de onderhandelingen voert, presenteert TTIP daarom graag als het 'goedkoopst denkbare stimuleringspakket',² net als minister Ploumen overigens. De maximale economische

winst voor Nederland wordt door minister Ploumen gezet op € 4 miljard, ofwel 0,5 procent extra economische groei per jaar.³

De bovenstaande uitspraken zijn gebaseerd op studies naar de kosten en baten van TTIP door het Nederlandse onderzoeksbureau Ecorys⁴ en het Europese onderzoeksbureau CEPR.⁵ De Europese Commissie noemt de gematigd positieve uitkomsten van deze studies nog 'conservatief',⁶ maar volgens critici is de claim dat de Europese economie met € 119 miljard per jaar zal groeien een luchtkasteel.

AANNAMES VRIJHANDEL ACHTERHAALD

Het idee dat handelsverdragen en meer handel automatisch het welzijn en de welvaart in een land ten goede komt, is wijdverbreid maar misplaatst. Handel creëert winnaars en verliezers en de ongekende groei van inkomens en vermogensongelijkheid in de wereld laat zien dat de opbrengsten van globalisering ongelijk neerdalen en de verliezers niet (automatisch) worden gecompenseerd. Over de ongekende kosten voor het milieu en het klimaat of publieke dienstverlening maar niet gesproken. Ook de voormalig vaandeldragers van neo-globalisering luiden hierover inmiddels de noodklok. Het idee dat economische groei uiteindelijk goed is voor iedereen, klopt niet. Het IMF bracht onlangs een alarmerende studie uit over de gevolgen van ongelijkheid op de samenleving.⁷ Econoom Robert Went schrijft hierover: “Het is fascinerend om te zien hoeveel onderzoek de laatste tijd verschijnt vanuit het IMF, de OESO, de Wereldbank en andere internationale organisaties waarin heilige huisjes en axioma's van de dominante economische logica ter discussie worden gesteld”.⁸ Het opmerkelijke hierbij is dat deze hernieuwde inzichten geen doorvertaling krijgen in het handelsbeleid van de Nederlandse regering en de Europese Commissie.

Groei dankzij harmonisering

Het harmoniseren van regelgeving vormt verreweg het belangrijkste onderdeel van de onderhandelingen en van het verdrag. Maar liefst 80 procent van de verwachte opbrengst van TTIP zou moeten voortkomen uit het gelijkschakelen en/of wederzijds erkennen van elkaars regels op het gebied van onder andere milieu en veiligheid. Dit zijn de zogenaamde non-tarifaire handelsbarrières. Harmonisering is echter bijzonder lastig en het is niet voor niets dat de VS en de EU hier al meer dan twintig jaar over praten zonder tot een oplossing te komen. Er bestaan namelijk fundamentele verschillen tussen de VS en de EU in de manier waarop regelgeving op het gebied van bijvoorbeeld chemische producten, landbouw en voedsel-/productveiligheid tot stand komt (zie claim 3). Onafhankelijke onderzoekers van de universiteit van Manchester en Gent noemen de aanname in het door Ecorys en het CEPR onderzochte scenario – dat 50 procent van de regelgeving gelijk kan worden geschakeld – dan ook ‘overoptimistisch’.⁹ De economische opbrengst die vervolgens op basis hiervan wordt berekend is volgens hen zwaar overdreven en onhaalbaar.

De eventuele opbrengst van het verdrag is namelijk afhankelijk van de hoeveelheid geharmoniseerde regelgeving

en het aantal handelstarieven (zoals importheffingen) dat naar beneden gaat. Uit de bovengenoemde studies blijkt dat er alleen sprake is van 0,5 procent economische groei in het geval van een veelomvattend akkoord, waarin alle handelstarieven naar nul gaan en maar liefst 50 procent van de bestaande regelgeving wordt geharmoniseerd.¹⁰ In een meer realistisch en bescheiden scenario, met 25 procent geharmoniseerde regelgeving, daalt de opbrengst al snel naar € 67 miljard voor de EU en € 1,4 miljard voor Nederland.¹¹

Marginale groei

Een ander punt dat de voorstanders van TTIP zelden naar voren brengen, is dat de genoemde groeicijfers gelden voor het jaar 2027. Pas in dat jaar zal de Europese economie, als er een verdrag wordt gesloten, 0,5 procent meer groeien dan wanneer er geen verdrag wordt gesloten.¹² Als we uitgaan van een implementatieperiode van tien jaar¹³ zorgt TTIP voor een extra economische groei van slechts 0,05 procent per jaar. En dat is het meest optimistische scenario. Professor internationale betrekkingen Clive George noemt deze extra groei dan ook ‘triviaal’.¹⁴

Dat de opbrengsten niet bijzonder groot zullen zijn, lijkt nu ook tot de Europese Commissie (EC) zelf door te dringen.

Waar ze voorheen pochten met € 545 extra bestedingsruimte per huishouden dankzij TTIP, is dit bedrag nu niet meer terug te vinden op de website van de EC. Waar de Nederlandse overheid en de EC eerst claimden dat de opbrengsten van TTIP gelijk zouden worden verdeeld over alle Europese huishoudens, lijkt ook van deze ambitie nu niet langer sprake.

Verborgene kosten

Tegelijkertijd zijn aan deze marginale extra groei(beloften) wel allerlei kosten verbonden. Kosten die de voorstanders graag negeren of bagatelliseren. Het invoeren van het verdrag kost overheden namelijk geld omdat importtarieven wegvallen en omdat er geld moet worden vrijgemaakt om de veranderingen op de arbeidsmarkt op te vangen.¹⁵ Het ÖFSE schat dat er in de implementatieperiode van tien jaar tussen de € 33 en € 60 miljard aan kosten zijn waar geen rekening mee wordt gehouden in de studies van het CEPR en Ecorys.¹⁶ Bovendien zijn dit kosten die uiteindelijk door belastingbetalers moeten worden opgevangen, terwijl de opbrengsten van het verdrag vooral naar het internationale bedrijfsleven zullen gaan. Daarbij is het maar zeer de vraag of deze opbrengsten vervolgens worden omgezet in werkgelegenheid (zie claim 2).¹⁷

Hoewel de economische voorspellingen van de baten van TTIP zeer omstreken zijn, maken voorstanders hier nog altijd dankbaar gebruik van om het publiek te overtuigen. De opbrengsten zullen op zijn best triviaal zijn en aan de meeste Europese en Amerikaanse huishoudens voorbijgaan.

1 Ploumen, L. The Next Step in Transatlantic Relations, speech gehouden bij The Center of Transatlantic Relations op de John Hopkins Universiteit, 27 juni 2013. <http://dc.the-netherlands.org/news/2013/06/minister-ploumen-ttip-speech.html>

2 De Gucht, K. A European Perspective on Transatlantic Free Trade. SPEECH/13/178, gegeven bij de European Conference op de Harvard Kennedy School, 2 maart 2013. http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-178_en.htm

3 Rijksoverheid Nieuwsbericht 'Ploumen bespreekt TTIP met Amerikaanse onderhandelaar', 11 april 2014. <http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2014/04/11/ploumen-be-sprekt-ttip-met-amerikaanse-onderhandelaar.html>

4 Ecorys (2012) Study on "EU-US High Level Working Group". <http://www.ecorys.com/sites/default/files/files/EU-US%20HLWG%20Ecorys%20Final%20report.pdf>

5 CEPR (2013). Reducing Transatlantic barriers to Trade and Investment – An economic assessment. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

6 De Gucht, K. Interview met WDR Monitor, 30 januari 2014, 13:06. <https://www.youtube.com/watch?v=01SrMr-8lu2c>

7 Era Dabla-Norris et al (2015), Causes and Consequences of Income Inequality : A Global Perspective, IMF June 2015. <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=42986.0>

8 Robert Went (2015), 50 tinten technocraat. <http://www.robertwent.nl/50-tinten-technocraat/>

9 Siles-Brügge G. EU-US trade deal claims 'vastly overblown', 19 November 2013. <http://www.manchester.ac.uk/discover/news/article/?id=11096>

10 CEPR (2013). Reducing Transatlantic barriers to Trade and Investment – An economic assessment, p.2. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

11 Ecorys (2012) Study on "EU-US High Level Working Group", p. 15. <http://www.ecorys.com/sites/default/files/files/EU-US%20HLWG%20Ecorys%20Final%20report.pdf>

12 Siles-Brügge G. EU-US trade deal claims 'vastly overblown', 19 November 2013. <http://www.manchester.ac.uk/aboutus/news/display/?id=11096>

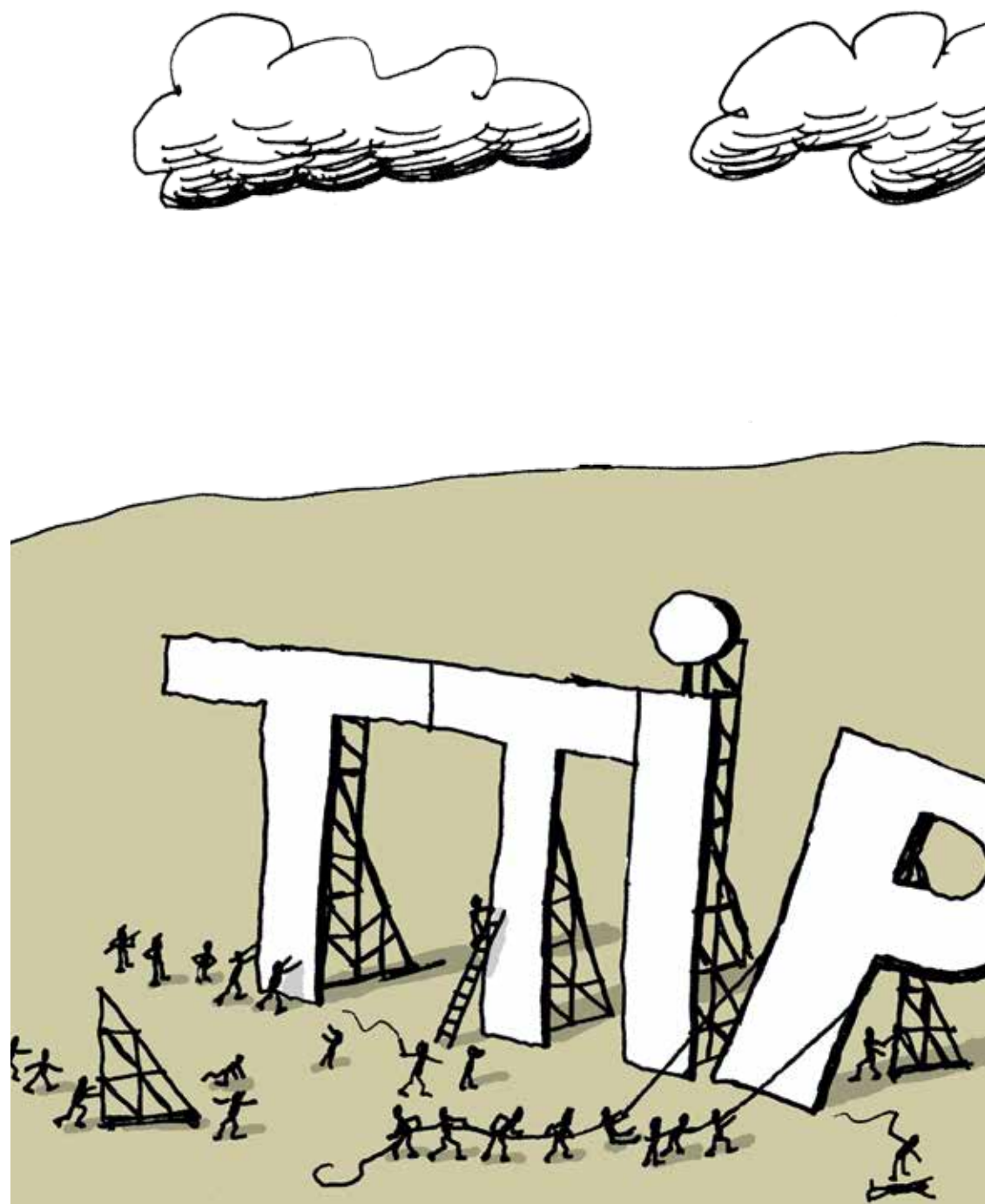
13 Deze periode wordt gehanteerd in de CEPR en Ecorys studies.

14 George, C. What's really driving the EU-US Trade deal? 8 July 2013. <http://www.opendemocracy.net/ourkingdom/clive-george/whats-really-driving-eu-us-trade-deal>

15 Door TTIP ontstaat in ieder geval op de korte termijn werkloosheid doordat sommige sectoren zullen krimpen. Inkomsten uit loonbelasting zullen zodoende afnemen en geld moet worden vrijgemaakt om uitkeringen te bekostigen.

16 ÖFSE (2014). Assessing the Claimed Benefits of the Transatlantic Trade and Investment Partnership. p.18. http://guengl.eu/uploads/plenary-focus-pdf/ASSESS_TTIP.pdf

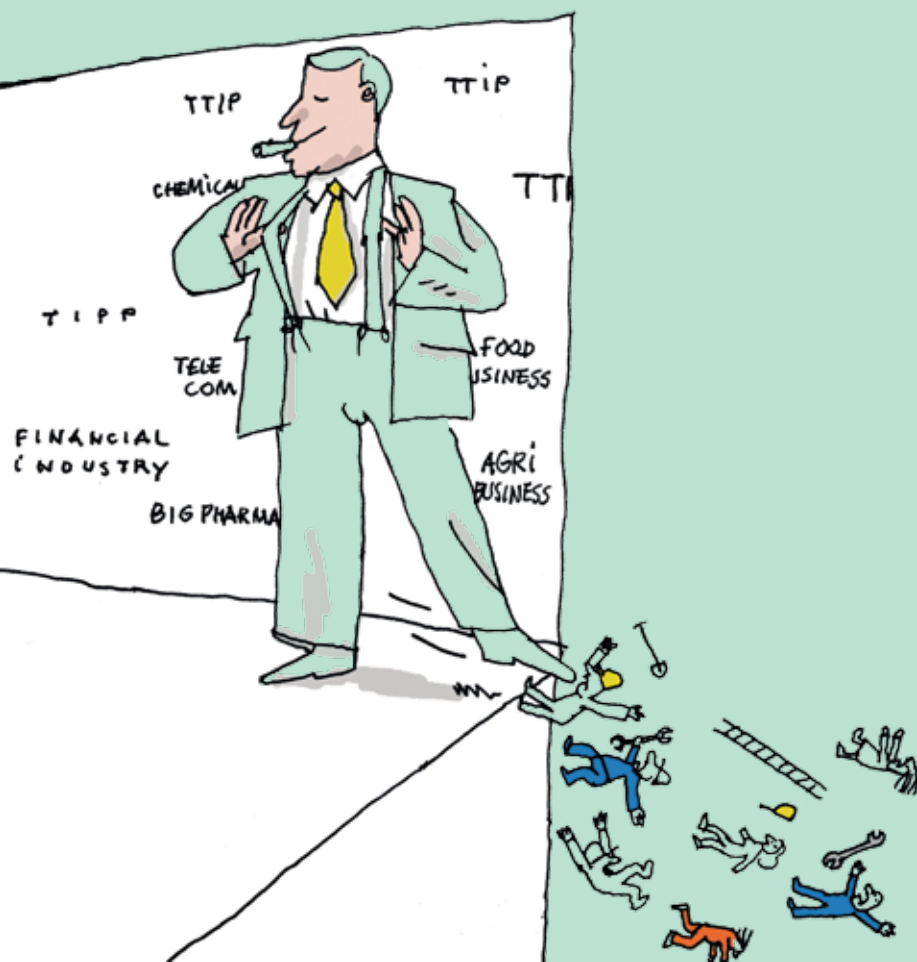
17 Corporate Europe Observatory, TNI, Seattle to Brussels Network (2013) A Transatlantic Corporate Bill of Rights. <http://corporateeurope.org/sites/default/files/attachments/transatlantic-corporate-bill-of-rights-oct13.pdf>

CLAIM 2.

TTIP ZORGT VOOR MEER BANEN

Feit of fabel?

"Zo'n handelsakkoord zorgt ervoor dat je veel makkelijker met elkaar handel kan drijven, investeringen over en weer kunt doen. En dat leidt simpelweg tot meer banen!"
- Mark Rutte, minister-president

De logica achter TTIP is dat meer handel zorgt voor meer banen. Ervaringen uit het verleden met vrijhandelsverdragen, zoals NAFTA (het handelsverdrag tussen Mexico, de VS en Canada), leren ons grote vraagtekens te zetten bij deze bewering. Want meer handel en export kan ook leiden tot verlies van banen en een verslechtering van arbeidsomstandigheden.

Volgens Europees handelscommissaris Cecilia Malmström is het heel simpel: "Meer open markten zorgen voor nieuwe exportkansen en dat schept werkgelegenheid. Vijf miljoen mensen in de EU hebben een baan dankzij onze export naar de VS. We willen graag meer van dat soort banen en TTIP geeft daarvoor een impuls".² De Europese Commissie

presenteert TTIP dan ook als een grote banenmotor die zal zorgen voor 2,2 miljoen nieuwe banen wereldwijd.³ Honderdduizenden in Europa en één miljoen in de VS. Voor Nederland is de voorspelling dat TTIP op termijn 29.535 banen zal opleveren.⁴

Maar levert TTIP wel meer banen op?

De Europese Commissie zegt dat als we kijken naar omzet en werkgelegenheid elk miljard aan handel in de EU goed is voor ongeveer 15.000 banen. Dan is de rekensom: TTIP levert in de prognoses € x miljard extra op aan exporten, en dus neemt het aantal banen in de EU dan met 'idem' zoveel miljoen toe.⁵

Het CEPR bracht voor de Europese Commissie de verwachte kosten en baten van TTIP in kaart. Zij gaat er voor het gemak van uit dat extra winsten van bedrijven besteed worden aan het aannemen van nieuw personeel. De Europese vakbonds-koepel ETUC heeft felle kritiek op deze aanname. Want waarom wordt er blind van uitgegaan dat dit geld gaat naar het creëren van nieuwe banen in plaats van winstuitkeringen voor aandeelhouders?

Die kritiek wordt verder onderbouwd door een onderzoek van econoom Jeronim Capaldo die is verbonden aan de gerenommeerde TUFTS University.⁶ Capaldo baseert zich op dezelfde cijfers als de rapporten van de EC, maar hij komt tot radicaal andere conclusies: TTIP zou geen banen opleveren, maar 600.000 arbeidsplaatsen kosten. En in Noord-Europa zouden werknemers er, vanwege ontslag en de neerwaartse druk op lonen, gemiddeld € 4.800 op achteruit gaan. De uitkomsten van Capaldo komen overeen met ervaringen van vergelijkbare handelsverdragen uit het verleden (zie box).

Zelfs het CEPR moet toegeven dat zeker op de korte termijn de werkloosheid zal toenemen. Door het TTIP-verdrag zullen sommige sectoren mensen ontslaan en andere sectoren juist mensen aannemen (en het kost natuurlijk tijd – en geld – om een nieuwe baan te vinden.) Het

CEPR schat dat door TTIP in Europa 6 op de 1.000 werknemers – of tussen de 430.000 en 1,1 miljoen mensen werkloos zullen raken, in ieder geval tijdelijk.^{7,8} Vooral oudere en laagopgeleide werknemers lopen het risico om langdurig werkloos te raken. Het is immers lastig om zo maar even te wisselen van vakgebied.

Snelweg naar slechtere arbeidsomstandigheden

De vakcentrale FNV betitelt TTIP als een ‘snelweg naar slechtere arbeidsomstandigheden in Europa’.⁹ Belangrijke beschermende binnenlandse wet- en regelgeving wordt in TTIP vooral beschouwd als een hindernis die moet worden geëlimineerd. Deze logica dreigt de fundamentele rechten van werknemers aan te tasten.¹⁰ De Europese vakbeweging ETUC waarschuwt dan ook dat de VS de internationale arbeidsstandaarden van de International Labour Organisation (ILO) niet erkent en dat het regelmatig fundamentele arbeidsrechten schendt.¹¹ Ook in Europa zet het bedrijfsleven de politiek onder druk om arbeid te flexibiliseren en het ontslagrecht te versoepelen.¹² Om concurrerend te blijven met de VS, waar het minimumloon en de arbeidsstandaarden lager liggen, zou zo een race to the bottom ontstaan, een neerwaartse spiraal richting de laagste standaard.

Handelsverdragen leiden tot toenemende ongelijkheid

Europese en Amerikaanse vakbonden wijzen verder op de ervaringen met NAFTA, dat net als TTIP was gericht op liberalisering en deregulering van handel en investeringen. Dit soort verdragen kent sterke en afdwingbare rechten voor internationaal opererende bedrijven en investeerders. Maar arbeidsrechten worden op geen enkele manier bindend vastgelegd.¹³

Daarom zien we dat onder NAFTA de handel toenam, de bedrijfswinsten enorm stegen, maar dat de lonen omlaag gingen in alle bij het verdrag betrokken landen. Werknemers zien hier dus niets van terug: de ongelijkheid is in de VS, Canada en Mexico toegenomen en ook de niveaus van sociale bescherming zijn daar gedaald.¹⁴ De Amerikaanse bonden stellen dat vrijhandelsverdragen het moeilijk, en soms zelfs onmogelijk, maken om sociaal beleid op te stellen dat gericht is op een eerlijker verdeling van de welvaart.¹⁵ Zij waarschuwen op basis van de ervaringen met NAFTA ook voor verplaatsing van (Amerikaanse) werkgelegenheid naar die Europese lidstaten waar arbeidsbescherming en lonen lager liggen dan in de rest van de EU, zoals in Polen, Roemenië, Bulgarije en Slowakije.¹⁶

VOORSPELLINGEN OVER BANENGROEI ALS GEVOLG VAN VRIJHANDELSVERDRAGEN ZWAAR OVERTROKKEN

Bij het in 2013 afgesloten vrijhandelsverdrag tussen Zuid-Korea en de VS (KORUS) en het NAFTA-verdrag uit 1994 tussen Canada, de VS en Mexico bleef de voorspelde banengroei uit. Zo heeft het KORUS-verdrag geen 70.000 nieuwe banen opgeleverd, maar 40.000 arbeidsplekken gekost.¹⁷ En in plaats van dat er onder NAFTA 200.000 nieuwe banen bij kwamen,¹⁸ moest er een speciaal fonds worden opgericht om de miljoenen (dankzij het verdrag) ontslagen werknemers op te vangen.¹⁹ Volgens het Economic Policy Institute heeft het handelstekort met Mexico gezorgd voor het verlies van 682.900 banen in de VS. In Mexico raakten 1,1 miljoen boeren hun land kwijt en daalden de lonen met tot 16 procent.²⁰

TTIP zal zeker niet de pijnloze stimulans voor economische groei en welvaartsstijging betekenen die voorstanders ons graag beloven.²¹ Vrijhandelsverdragen zijn misschien goed voor de bedrijfswinsten, maar slecht nieuws voor werknemers en het aantal banen.

- 1 Rutte, M. Uitspraak gedaan in de uitzending van Nieuwsuur, 25 april 2014, 33:36. http://www.npo.nl/nieuwsuur/25-04-2014/NPS_1241402
- 2 Malmström, C. 'National Parliaments: Vital for Trade and TTIP', Riga – COSAC 53ste plenaire sessie, 1 juni 2015. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/june/tradoc_153508.pdf
- 3 European Commission, The EU's bilateral trade and investment agreements, where are we? 1 Augustus 2013. http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-734_en.pdf
- 4 Bertelsmann Stiftung (2013). TTIP Who benefits from a free trade deal? p. 41. <http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIP-GED%20study%2017June%202013.pdf>
- 5 European Commission, Transatlantic Trade and Investment Partnership: The Economic Analysis Explained, September 2013. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/september/tradoc_151787.pdf
- 6 Capaldo, J. The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and instability, Tufts University, GDAE Working Paper, October 2014. <http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTIP.pdf>
- 7 CEPR (2013). Reducing Transatlantic barriers to trade and Investment – An economic assessment, p.77. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf
- 8 ÖFSE (2014). Assessing the Claimed Benefits of the Transatlantic Trade and Investment Partnership, p. 17. http://guengl.eu/uploads/plenary-focus-pdf/ASSESS_TTIP.pdf
- 9 FNV (2015). TTIP: de snelweg naar slechtere arbeidsomstandigheden in Europa? https://www.fnv.nl/site/nieuws/webassistent/l.vermeulen/meer_beroeepsziekten_door_handelsverdrag_ttipp/ttp_de_snelweg_naar_slechtere_arbeidsomstandigheden_in_europa.pdf
- 10 Idem.
- 11 Kirton-Darling, J. TTIP and labour rights – chance or risk? Lezing, gehouden op S&D Conference in Brussel, 16 oktober 2013. <http://www.etuc.org/speeches/sd-conference-panel-ii-ttip-and-labour-rights-chance-or-risk>
- 12 ETUI (2014). Benchmarking Working Europe 2014, p. 69-70. <http://www.etui.org/content/download/13827/113937/file/14+BENCHMARK-KING+2014+A4+Web+version.pdf>

- 13 De Oostenrijkse Arbeiderkamer doet in haar TTIP position paper concrete aanbevelingen hoe arbeidsnormen in handelsovereenkomsten veel beter geborgd zouden moeten en kunnen worden. http://www.akeuropa.eu/en/publication-full.html?doc_id=284&vID=43
- 14 AFL-CIO (2014). NAFTA, 20 March 2014. http://www.aflcio.org/content/download/121921/3393031/March2014_NAFTA20_nb.pdf
- 15 Idem
- 16 AFL-CIO webpagina over het U.S.-EU Free Trade Agreement (TTIP). <http://www.aflcio.org/Issues/Trade/U.S.-EU-Free-Trade-Agreement-TTIP>
- 17 Scott R.E. 'No Jobs from Trade Pacts. The Trans-Pacific Partnership could be much worse than the overhyped Korea Deal.' 18 July 2013. <http://www.epi.org/publication/trade-pacts-korus-trans-pacific-partnership/>
- 18 Clinton, Bill. "NAFTA Will Create 200,000 American Jobs In Two Years." Philadelphia Inquirer. 19 September 1993. http://articles.philly.com/1993-09-19/news/25987801_1_global-trade-nafta-american-jobs
- 19 OECD (2012). Effects on NAFTA on US Employment and Policy Responses, p. 35. http://www.oecd-ilibrary.org/trade/effects-of-nafta-on-us-employment-and-policy-responses_5k9ffbqvlvkor-en
- 20 Public Citizen – NAFTA's Legacy for Mexico: Economic Displacement, lower wages for most, increased immigration p. 1-2. <https://www.citizen.org/documents/ImpactsonMexicoMemoOnePager.pdf>
- 21 Bloomberg gebruikte de term 'pijnloze stimulans' in de kop van een artikel over TTIP in 2012. <http://econguides.com/blog/2012/6/20/eu-us-free-trade-deal-offers-painless-stimulus-for-both-bloo.html>

CLAIM 3.

STANDAARDEN WORDEN NIET VERLAAGD

Feit of fabel?

*"Aantasting van onze sociale- en milieustandaarden, alsmede van onze hoge standaard van voedsel veiligheid is voor het kabinet niet acceptabel. Daar wordt dan ook niet over onderhandeld. Nederland heeft ten aanzien hiervan een rode lijn getrokken" ¹
- Lillianne Ploumen, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking*

De Europese Commissie claimt dat onze standaarden ononderhandelbaar zijn. Toch weten we dat door TTIP regelgeving wordt afgezwakt en naar beneden bijgesteld. Dat gebeurt zelfs nu al, nog voordat het verdrag in werking is getreden.

Wanneer het gaat om handelsverdragen, denk je niet snel aan onderwerpen zoals voedselveiligheid en chemicaliën. Toch gaat TTIP minder om het wegnemen van traditionele handelsbarrières als import- en exportbelastingen en quota's, maar steeds meer om het gelijktrekken van regelgeving. Het doel is om een 'gelijk speelveld' te creëren waar bedrijven volgens dezelfde regels met elkaar kunnen concurreren.² Handelsbarrières, zoals

verschillen in milieu- en voedselstandaarden, zitten hierbij in de weg. Volgens de Commissie is het uitgangspunt van de onderhandelingen om te zien waar de regelgeving van de EU en de VS onnodig uiteenlopen.³ Er zijn fundamentele verschillen in de bestaande regelgeving, maar desondanks verzekert handelscommissaris Cecilia Malmström dat "het gelijkschakelen van Europese en Amerikaanse regels niet ten koste gaat van het milieu, de gezondheid, veiligheid of consumentenbescherming."⁴ De Commissie noemt onze standaarden ononderhandelbaar.⁵

Verschillende benadering van veiligheid

De kern van het probleem zit in de manier waarop Europa en de VS omgaan met veiligheid. In de EU bestaat het voorzorgsprincipe dat inhoudt dat een stof verboden is, tenzij is bewezen dat deze niet schadelijk is voor mens en/of milieu. In de VS is dit omgekeerd: een stof wordt alleen verboden als wetenschappelijk bewezen is dat deze schadelijk is. Het verschil in benadering is de reden dat regelgeving in de EU vaak veel strikter is dan in de VS.

De onderhandelaars kunnen hier op twee manieren mee omgaan, door de regels te 'harmoniseren' (lees: hetzelfde te maken) of door elkaars regelgeving te erkennen als gelijkwaardig. Zowel harmonisering als wederzijdse erkenning zal leiden tot lagere standaarden.

Het is onmogelijk om regelgeving gelijk te trekken zonder Europese of Amerikaanse standaarden aan te tasten. Elk mogelijk resultaat van de onderhandelingen zal per definitie tussen eerdere standaarden in liggen, wat een verlaging van de hoogste standaard betekent. Ook minister Ploumen lijkt dit te begrijpen wanneer ze zegt: "Ik ben er in het algemeen op tegen als het laagste punt het compromis zou worden. Ik sluit niet uit dat je dat soms bij een deelonderwerp moet doen." ⁶

Om de problemen van harmonisering te omzeilen spreken onderhandelaars ook wel over 'wederzijdse erkenning' van elkaars standaarden en regelgeving.⁷ Dit betekent in de praktijk dat Amerikaanse producten die niet aan Europese standaarden voldoen toch hun weg naar de Europese markt vinden (en andersom). Wederzijdse erkenning zal daarnaast leiden tot een *race to the bottom*. Bedrijven die aan hogere eisen moeten voldoen, zullen ook hogere productiekosten hebben, en kunnen daardoor niet concurreren met minder gereguleerde en dus goedkopere producten. In de praktijk is de kans daarom groot dat door wederzijdse erkenning de laagste standaard uiteindelijk de norm wordt.

Lagere standaarden aan beide kanten van de oceaan

Juist in de sectoren waar de regelgeving van de EU en de VS het meest uiteenloopt, landbouw en chemie, valt de meeste winst te behalen en zijn de belangen van de industrie het grootst. Zo zijn er op basis van het genoemde voorzorgsprincipe in de EU op het gebied van cosmetica 1.377 chemische stoffen verboden⁸ tegenover 11 in de VS.⁹ De voornaamste voorstanders van harmonisering van regelgeving zijn dan ook de chemische en de landbouwindustrie aan beide zijden van de oceaan. De belangen van deze industrieën om hun winsten te

vergroten, staan haaks op het belang dat burgers hebben bij hoge standaarden. Ook individuele staten in de VS vrezen voor aantasting van hun standaarden. Op dit moment gaat wetgeving om milieu- en arbeidsnormen te beschermen in veel staten verder dan wat op nationaal niveau mogelijk is. Zo hebben dertig Amerikaanse staten strengere regels rondom het gebruik van gevaarlijk chemisch materiaal dan op nationaal niveau bestaan. De EU dringt erop aan dat de in TTIP vastgelegde afspraken ook gaan gelden voor individuele staten. Er wordt gevreesd dat bestaande regels worden aangetast als door de centrale overheid in TTIP lagere normen worden afgesproken.

Standaarden nu al verlaagd

Op dit moment is al duidelijk dat standaarden niet alleen in de toekomst kunnen worden verlaagd. Het gebeurt nu al. Om de TTIP-onderhandelingen soepeler te laten verlopen is de Europese richtlijn voor hormoonverstorende stoffen vertraagd (zie box), het vervuilen label voor teerzandolie geschrapt (zie claim 6) en het verbod op het gebruik van melkzuur in de vleesverwerkingsindustrie opgeheven. En er zijn nog meer voorbeelden.¹⁰ Europarlementariër Marietje Schaake die zich openlijk achter het handelsverdrag schaaft, bevestigt dit. Ze doet de vrees dat TTIP zou leiden tot

de verlaging van Europese standaarden af als "een spin die maar doorgezet wordt." Maar op haar eigen blog schrijft Schaake: "Het verbod op melkzuur is opgeheven om vertrouwen te kweken bij de Amerikanen".¹¹

Nu en in de toekomst zal TTIP leiden tot toenemende druk om standaarden te verlagen. Daar waar de belangen van de industrie het grootst zijn, neemt ook de druk op consumenten en voedselveiligheid toe.

TTIP: GEVAAR VOOR GEZONDHEID EN VEILIGHEID

Hormoonverstorende stoffen zijn chemicaliën die in verband worden gebracht met het veroorzaken van kanker, diabetes en overgewicht. Er zijn bijna duizend van dit soort stoffen geïdentificeerd die op vele manieren worden toegepast, variërend van pesticiden tot cosmetica.

Daarom begon de EU in 2009 aan een richtlijn die het gebruik hiervan zoveel mogelijk moet beperken. Door een intensieve lobby vanuit de chemie-sector is deze wetgeving nog altijd niet van kracht. De gebruikte strategieën: het overdrijven van de kosten van de invoering van de richtlijn, het in diskrediet brengen van wetenschappe-

lijk onderzoek dat een verbod op deze schadelijke stoffen ondersteunt en het inzetten van bureaucratische middelen om tijd te rekken.

TTIP is nieuw in het arsenaal van het bedrijfsleven en wordt dankbaar ingezet om de inhoud van de richtlijn af te zwakken. TTIP gaat ten slotte om het zoveel mogelijk gelijkschakelen van de Europese en Amerikaanse wetgeving. Een nieuwe richtlijn rondom hormoonverstorende stoffen in de EU staat haaks op deze doelstelling, aldus de Amerikaanse belangenorganisatie van de chemische industrie. Zij aan zij met Europese chemiegiganten als Bayer en BASF verzetten zij zich tegen de richtlijn vanwege “de vergaande negatieve gevolgen voor mondiale handel”.

1 Brief van de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Den Haag, 9 april 2015, nr. 1481. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-21501-02-1481.pdf>

2 European Commission, Directives for the negotiation on the Transatlantic Trade and Investment Partnership between the European Union and the United States of America. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/en/pdf>

3 European Commission (2013) FAQ on the EU-US Transatlantic Trade and Investment Partnership ('TTIP'). http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/may/tradoc_151351.pdf

4 Malmström, C. Cutting red tape, safeguarding standards – regulatory cooperation in EU-US trade talks, 10 February 2015. https://ec.europa.eu/commission/2014-2019/malmstrom/blog/cutting-red-tape-safeguarding-standards-regulatory-cooperation-eu-us-trade-talks_en

5 European Commission, Questions and Answers, 20 January 2015. (Screenshot januari 2015 via de WayBack-Machine, de commissie heeft deze quote onlangs verwijderd). https://web.archive.org/web/20150120063854/http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ttip/about-ttip/questions-and-answers/index_en.htm

6 Ploumen. Verslag van een algemeen overleg, gehouden op 13 februari 2014, over de RBZ-Handelsraad, p. 19. <http://www.tweedekamer.nl/vergaderingen/commissievergaderingen/details?id=2014A00070>

7 CEPR (2013). Reducing Transatlantic barriers to Trade and Investment – An economic assessment, p.7. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

8 European Commission Health and Consumers, List of Substances Prohibited in Cosmetic Products. http://ec.europa.eu/consumers/cosmetics/cosing/index.cfm?fuseaction=search.results&annex_v2=II&search

9 Goyens, M. Cosmetic products: What TTIP will not make up, 8 August 2014. <http://www.beuc.eu/blog/325/>

10 Bas van Beek, Sophia Beunder en Jilles Mast. 'De Wetenschap is uit het raam gegooid', Vrij Nederland, 22 mei 2015. <http://www.vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/De-wetenschap-is-uit-het-raam-gegoid.htm>

11 Schaafe, M. Blog: Veel gestelde vragen over het Transatlantic Trade Investment Partnership (TTIP), 12 juni 2013. <http://www.marijteschaafe.eu/nl/2013/06/15357/>

12 Corporate Europe Observatory (2015) A toxic affair: How the chemical lobby blocked action on hormone disrupting chemicals. <http://corporateeurope.org/pressreleases/2015/05/toxic-affair-how-chemical-lobby-blocked-action-hormone-disrupting-chemicals>

13 Gezamenlijke lobbybrief van CropLife America en American Chemistry Council aan Jim Jones, Consideration of Endocrine Disruptors in the EU. www.americanchemistry.com/Policy/Chemical-Safety/Endocrine-Disruption/ACC-CropLife-America-Letter.pdf

CLAIM 4.

DEMOCRATIE BLIJFT GEWAARBORGD

Feit of fabel?

"Regulering in Europa wordt bepaald door de Europese Unie, nationale overheden en lokale autoriteiten. TTIP kan en zal dit niet veranderen!"¹

Cecilia Malmström, handelscommissaris voor de Europese Unie.

De nieuwe raad waarin de VS en de EU gezamenlijk nieuwe regels afstemmen, zal worden gedomineerd door het bedrijfsleven. Wetsvoorstellen worden vooral beoordeelt vanuit het oogpunt wat het betekent voor de handel. Mens en milieu staan lager in de rangorde.

Om handel en investeringen te bevorderen willen de EU en de VS via TTIP toewerken naar harmonisering en/of wederzijdse erkenning van elkaars wetten en regels. Europa erkent dat die regels er zijn om mensen te beschermen tegen risico's, bijvoorbeeld op het gebied van volksgezondheid of een schoon leefmilieu. Maar regels, hoe noodzakelijk ook, kunnen de internationale handel beperken.

Op dit moment is er volgens de Europese Commissie geen prikkel voor nationale politici om te kijken naar de gevolgen van binnenlandse regels op buitenlandse handels- en investeringsstromen. Dat moet anders, zeggen de EU en de VS. TTIP moet een instrument worden dat beide blokken dwingt om hier bij het ontwikkelen van nieuwe regels wel rekening mee te houden en ook bestaande regelgeving hierop aan te passen. Op samenwerking voor betere regelgeving kan niemand tegen zijn. Maar de grote vraag is: beter voor wie?

Een nieuwe bureaucratische laag erbij

TTIP wordt een 'levend verdrag'. Dit betekent dat alle regels en wetten die na TTIP worden gemaakt eerst langs de andere verdragspartij moeten om ervoor te zorgen dat de handel er zo weinig mogelijk door wordt belemmerd. De VS mag dan formeel commentaar geven op onze wetten en regels, en omgekeerd.² Om dit te kunnen doen willen de verdragspartijen een nieuwe raad oprichten: de zogenaamde Regulatory Cooperation Body (RCB). Dit orgaan gaat toezicht houden op de ontwikkeling en invoering van wet- en regelgeving in de VS en de EU.

Een groot probleem met het RCB is dat het een extra bureaucratische laag vormt die kan zorgen voor eindeloze verdragen in het invoeren van nieuwe regels en wetten. 'Stakeholders' – het bedrijfsleven voorop – mogen namelijk te allen tijden bezwaar aantekenen tegen de plannen van overheden. Die moeten aantonen dat de bezwaren serieus worden meegewogen. Zelfs bestaande regelgeving kan op verzoek van een stakeholder worden doorgelicht op hoe handelsbelemmerend deze is.

In het voorstel van de EU moet elk regelgevend proces in de EU, de VS, de lidstaten of de Amerikaanse federale

staten vergezeld gaan van een stakeholderconsultatie en moet worden bekeken wat de impact zal zijn op handel en investeringen. Welke gevolgen een regel heeft op bijvoorbeeld consumentenbelangen of het milieu wordt veel minder belangrijk gevonden. In het huidige voorstel wordt het meewegen daarvan slechts in een voetnoot genoemd.

Bedrijvenlobby aan het roer?

Het voorstel van de Europese Commissie om in deze nieuwe raad te gaan samenwerken met de VS leunt sterk op de ideeën van de Europese en de Amerikaanse bedrijvenlobby, verenigd in BusinessEurope en de US Chamber of Commerce.³ Die zijn er groot voorstander van dat lobbygroepen via de RCB rechtstreeks inspraak krijgen in de vormgeving van wet- en regelgeving. De machtige bedrijvenlobby aan weerszijden van de oceaan zal het proces van 'regelgevende samenwerking' gemakkelijk kunnen domineren. Ook kunnen internationaal opererende bedrijven al in een heel vroeg stadium dreigen met investeringsclaims (zie claim 5) om zo wetsvoorstellen die hen niet aanstaan van tafel te krijgen. Hiermee raakt het bedrijfsleven rechtstreeks aan nationale en Europese regelgevende bevoegdheden en democratische besluitvorming. Regelgevende samenwerking wordt ook wel het legaliseren van lobby genoemd.

Parlementen worden zo buitenspel gezet: zij mogen zich straks alleen nog uitspreken over de minst handelsbelemmerende beleidsopties. Enkel wat wordt voorgekoekt door de RCB, in samenspraak met het bedrijfsleven, bereikt nog de parlementen. Bredere maatschappelijke belangen komen op de tweede plaats. Meerdere Europarlementariërs noemen regelgevende samenwerking dan ook een van de gevaarlijkste onderdelen van TTIP.⁴ Zij vrezen dat hun werk min of meer zinloos wordt.

Wereldproblemen vragen om betere regels

De grote vraagstukken waar we nu in de wereld voor staan, zijn klimaatverandering en de verdeling van welvaart. Om daar iets aan te doen, is meer en betere regulering nodig in het belang van mensenrechten, welzijn, duurzaamheid en democratie. De maatschappij is niet gebaat bij vergaande deregulering die verdragen als TTIP willen opleggen, waardoor er nieuwe druk op lonen en arbeidsomstandigheden ontstaat; milieunormen, standaarden voor volksgezondheid en consumentenbescherming worden uitgehold; en waardoor democratische zeggenschap ondermijnd wordt. En dat enkel en alleen omwille van nog meer en intensievere concurrentie.

1 Malmström, C. TTIP: Subsidiarity and other shared transatlantic principles, p.3, 12 February 2015. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153135.pdf

2 TTIP als 'levend verdrag' betekent ook dat niet direct hoeft te worden besloten over controversiële zaken als toelating van hormoonvlees, GGO's of chloorkippen op de Europese markt. Daar kan in het proces van harmonisatie van regelgeving later op worden teruggekomen, als de commotie die daar nu over heerst wat is geluwd.

3 Voor een analyse van het gelekte EU-voorstel op regulatory cooperation, zie Corporate Europe Observatory, 'Regulation – None of our business?', 16 december 2013. <http://corporateeurope.org/trade/2013/12/regulation-none-our-business>

4 Interviews met Dennis de Jong, 16 februari 2015; Julia Reda, 22 maart 2015.

CLAIM 5.

ISDS GAAT NIET TEN KOSTE VAN DE BELEIDSVRIJHEID VAN OVERHEDEN

Feit of fabel?

"Wij willen geen compromissen sluiten als het gaat om onze Europese waarden zoals menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, bescherming van milieu en mensenrechten. Dus eisen wij een absolute beleidsvrijheid voor overheden. Wij willen dat de bescherming van investeerders wordt beperkt tot oneigenlijke maatregelen, zoals onteigeningen waarvan geen grond is."
Lilianne Ploumen, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

Volgens de Europese Commissie is investeringsbescherming noodzakelijk om buitenlandse investeringen aan te trekken. Hier bestaat echter geen enkel wetenschappelijk bewijs voor en het ISDS-systeem dat ze hiervoor wil optuigen, ondermijnt de democratie en de rechtstaat.²

Investeringsbescherming binnen het TTIP-verdrag is een heikel punt dat erg veel maatschappelijke weerstand oproept. Investeringsbescherming is een geschillenbeslechtsmechanisme (ISDS, Investor to State Dispute Settlement) dat buitenlandse investeerders vergaande rechten geeft om staten aan te klagen als de winsten van een bedrijf benadeeld worden door overheidsbeleid. Het nationale recht kan door de inves-

teerder worden overgeslagen. Een ad hoc tribunaal van commerciële juristen beslist of een claim gegrond is. Hierbij hebben ze maar zeer beperkt oog voor het bredere algemeen belang van overheidsbeleid omdat ze vooral oordelen over aantasting van eigendomsrechten. Het tribunaal kent schadevergoedingen toe die vele honderden miljoenen euro's kunnen bedragen.

De rechten die investeerders worden toegekend zijn heel ruim geformuleerd. Veel ruimer dan de eigendomsrechten in bijvoorbeeld de Nederlandse wet. Vrijwel elke overheidsmaatregel is daardoor aanvechtbaar omdat het in strijd is met het recht op een stabiel investeringsklimaat. Veranderingen in nationale wet- en regelgeving zoals milieuwetten,

subsidieeregelingen voor duurzame energie en belastingmaatregelen zijn al veelvuldig onderwerp van investerings-claims geweest.³

Risico's op claims neemt toe

De meeste zaken vinden in het geheim en achter gesloten deuren plaats. Het aantal bekende zaken liep in 2013 op tot 568.⁴ Bijna de helft van de 57 nieuwe zaken in 2013 werd aangespannen tegen ontwikkelde landen, vooral binnen de Europese Unie.⁵ Onder TTIP zou het risico op claims in Europa, en dus ook in Nederland, nog verder toenemen. De investeringsstromen tussen de EU en de VS zijn namelijk ontzettend groot.⁶ De Amerikanen gaan aan kop als het gaat om het aanspannen van investeringsgeschillen: in 24 procent van alle bekende, op basis van investeringsverdragen aangespannen zaken, is de eisende partij een Amerikaans bedrijf.⁷ Een groot deel van de overige zaken wordt aangespannen door Europese bedrijven. Samen zijn de EU en de VS goed voor 75 procent van het totaal aantal claims.⁸

Tribunalen zijn geneigd de rechten van investeerders heel breed te interpreteren. Volgens statistieken is tot nu toe 58 procent van de zaken – al dan niet middels een schikking – in het voordeel van de investeerder beslecht.⁹ De tribunalen opereren op commerciële basis en alleen internationale bedrijven kunnen een zaak aanspannen. Overhe-

den kunnen zich slechts – tegen hoge juridische kosten – verdedigen. Intussen mogen de drie commerciële juristen die zo'n tribunaal vormen wel een oordeel vellen over de soevereine taak van een staat om regelgevend op te treden in het bredere algemeen belang. Overheden kunnen zelfs niet tegen deze uitspraken in beroep. Als de staat bij elke nieuwe maatregel rekening moet houden met mogelijke investeringsclaims, dan zet dit een duidelijke rem op het invoeren van nieuwe regelgeving. Dit principe wordt wel aangeduid met de term *regulatory chill*. Bedrijven kunnen het dreigen met ISDS-claims gebruiken om ervoor te zorgen dat regelgeving die hen niet bevalt in de ijskast wordt gezet.¹⁰

ISDS: heet hangijzer binnen TTIP

ISDS is een heet hangijzer in de TTIP-onderhandelingen. Zo gaf 97 procent van de duizenden deelnemers aan de publieke consultatie die de Europese Commissie vorig jaar organiseerde, aan geen ISDS in TTIP te willen. Inmiddels wordt door de EU, en ook door nationale lidstaten zoals Nederland, erkend dat het huidige systeem van investeringsverdragen onwenselijk is en hervormd moet worden. Maar de hervormingen, zoals verbetering van transparantie en aanpakken van partijdigheid van arbiters, die de EU en Nederland voorstellen¹¹ zijn vooral cosmetisch van aard.¹² Ze zijn volstrekt onvoldoende om de juridische basisvoorwaarden als onafhankelijkheid,

eerlijkheid en openheid, te garanderen.

NEDERLAND KOPLOPER IN ISDS

ISDS is niet nieuw: het is al onderdeel van enkele duizenden bilaterale investeringsverdragen (BIT's). Dit feit wordt door voorstanders steeds vaker gebruikt om het punt te maken dat het daarom allemaal niet zo erg is. Verschillende maatschappelijke organisaties hameren echter al jaren op de schade die dit systeem aanricht, in het bijzonder in ontwikkelingslanden. Nederland speelt hierbij een controversiële rol. Wereldwijd staat Nederland op nummer twee (na de VS) van landen die de meeste ISDS-zaken aanspannen. Bij 70 procent gaat het bovendien om brievenbusmaatschappijen – bedrijven zonder echte economische activiteit – in Nederland. Het feit dat ISDS weliswaar niet nieuw is, maakt het niet minder erg. Het enige verschil is dat Nederland nu ook een claim van een bedrijf uit de VS zou kunnen krijgen. Hierdoor staat ISDS eindelijk in de schijnwerpers.

Cosmetische aanpassingen veranderen niks aan het grootste probleem dat inherent is aan ISDS: de enorme overheveling van macht naar buitenlandse investeerders en de commerciële belangen van de arbitrage-industrie. De overheid, werknemers, consumenten en

het MKB kunnen bij het huidige systeem alleen maar verliezen.

1 Reijn, G. Kabinet wil internationaal gerechtshof voor handel, de Volkskrant, 2 maart 2015. <http://www.volkskrant.nl/binnenland/kabinet-wil-internationaal-ge-rechtshof-voor-handel-a3876588/>

2 UNCTAD, Trade and Development Report 2014, p. 159. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014_en.pdf

3 UNCTAD, "Recent Developments in Investor-State Dispute Settlement (ISDS)," IIA Issue Notes No. 1, May 2013. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaep-cb2013d3_en.pdf

4 Idem.

5 Idem.

6 39 procent van alle buitenlandse investeringen in de EU komen vanuit de VS. De EU is op haar beurt verantwoordelijk voor 41 procent van alle buitenlandse investeringen in de VS. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/april/tradoc_152394.pdf

7 UNCTAD, "Recent Developments in Investor-State Dispute Settlement (ISDS)," IIA Issue Notes No. 1, May 2013. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaep-cb2013d3_en.pdf

8 UNCTAD, Trade and Development Report 2014, p. 159. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2014_en.pdf

9 UNCTAD, "Recent Developments in Investor-State Dispute Settlement (ISDS)," IIA Issue Notes No. 1, May 2013. http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaep-cb2013d3_en.pdf

10 Een goed voorbeeld is de poging van het Canadese Gabriel Mining om middels dreigen met een ISDS-claim de politieke besluitvorming in Roemenië rond een omstrede goudwinningproject te beïnvloeden: 'Gabriel threatens Romania with billion-dollar lawsuit', The Globe and Mail, 11 september 2013. <http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/international-business/european-business/gabriel-resources-ceo-vows-to-sue-if-romania-kills-europes-biggest-gold-mine/article14240950/>

11 Voor een beknopt overzicht van de voorgestelde hervormingen: Europese Commissie, Facta sheet Investment Protection and Investor-to-State Dispute Settlement in EU agreements, november 2013. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/november/tradoc_151916.pdf

12 Corporate Europe Observatory (2014.) 'Still not loving ISDS: 10 reasons to oppose investors' super-rights in EU trade deals'. <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/04/still-not-loving-isds-10-reasons-oppose-investors-super-rights-eu-trade>

CLAIM 6.

PUBLIEKE DIENSTEN WORDEN BESCHERMD

Feit of fabel?

"TTIP zal overheden er nooit van weerhouden, op welk niveau dan ook, publieke diensten te verlenen in sectoren als water, onderwijs, gezondheidszorg en sociale zekerheden!"
Cecilia Malmström, handelscommissaris voor de Europese Unie en Michael Froman, handelsvertegenwoordiger voor de VS

Publieke diensten zouden worden uit-gezonderd van TTIP. De kleine letters in het vergelijkbare CETA-verdrag tussen de EU en Canada laten echter zien dat dit nog maar zeer de vraag is.

Volgens de onderhandelaars hoeven we ons geen zorgen te maken dat onze publieke diensten worden geprivatiseerd onder TTIP. Er is een zogenaamde carve-out (uitzonderingsbepaling) opgenomen, die ervoor zou moeten zorgen dat publieke diensten, zoals water, gezondheidszorg en onderwijs, beschermd blijven. Als we echter kijken naar het investeringshoofdstuk van CETA,² dat als voorbeeld dient voor TTIP, blijkt deze uitzonderingspositie lang niet voldoende om publieke diensten te ontzien.

Onduidelijkheid

Liberalisering van overheidsdiensten is een belangrijk onderdeel van de TTIP-onderhandelingen, maar er is nog maar weinig over bekend (zie claim 7 over transparantie). Mochten publieke diensten onderdeel worden van TTIP, dan kan dit er bijvoorbeeld voor zorgen dat er in de gezondheidszorg meer openbare aanbestedingen komen. Dat betekent dat er in de zorg meer ruimte komt voor de commerciële Amerikaanse en Europese zorgaanbieders.

Wat we wel zeker weten is dat CETA, waarvan de tekst al klaar is, als leidraad dient voor TTIP. In een uitzonderingsbepaling in het investeringshoofdstuk van

dit verdrag wordt alleen een uitzondering gemaakt voor diensten die voor de volle 100 procent publiek zijn. Aanvullende voorwaarde is dat de specifieke dienst waar het om gaat op geen enkele manier tegen betaling mag worden geleverd, of in competitie kan zijn met een andere aanbieder.³ Het probleem is dat dit soort publieke diensten bijna niet meer bestaan. In vrijwel alle publieke diensten wordt tegenwoordig samengewerkt met het bedrijfsleven. En vaak is er sprake van competitie tussen publieke en private aanbieders.

Neem bijvoorbeeld de betaling van collegegeld. Zorgt dit ervoor dat de universiteit niet meer wordt gezien als een publieke instelling? Als dat zo is, dan moet concurrentie door buitenlandse commerciële instellingen worden toegestaan. Dit moet gebeuren onder het principe van gelijke behandeling. Zodra diensten worden opengesteld voor buitenlandse aanbieders genieten zij onder de bepalingen van vrijhandelsverdragen namelijk bescherming die ze het recht geeft op dezelfde behandeling als nationale investeerders (of overheids-bedrijven). Er mag geen discriminatie plaatsvinden, ook niet in naam van het publieke belang. Terugkomend op onderwijs betekent dit dat alle subsidies waarmee we onze niet-commerciële onderwijsinstellingen toegankelijk en betaalbaar houden, ook moeten gelden voor commerciële instellingen.

Daarnaast worden publieke diensten steeds vaker door overheden in samenwerking met commerciële partijen aangeboden, de zogenaamde publiek-private partnerschappen. Hierdoor vallen deze diensten niet onder de uitzonderingspositie. In CETA is weliswaar een speciaal voorbehoud gemaakt voor het publiek houden van de drinkwatervoorziening, maar er wordt niets gezegd over waterzuivering. Hierdoor is het onduidelijk of bedrijven die deze diensten allebei leveren, zoals bijvoorbeeld het Nederlandse Waternet, wel beschermd worden tegen privatisering. Wat voor zorg, onderwijs en watervoorziening geldt, gaat ook op voor andere publieke diensten. Door de onduidelijkheid over wanneer iets een publieke dienst is, komt hun uitzonderingspositie op losse schroeven te staan.

Terugdraaien privatisering onmogelijk

Een ander essentieel onderdeel van handelsverdragen als CETA en TTIP is dat ze het een regering praktisch onmogelijk maken om privatisering van publieke diensten terug te draaien. De EU zegt dat overheden alle vrijheid houden om dit te doen, maar in de praktijk kan zo'n ingreep voor buitenlandse investeerders een reden zijn om een ISDS-zaak aan te spannen. Zo zijn er de laatste jaren verschillende ISDS-zaken aangespannen tegen (lokale) overheden die de privatisering van drinkwater (zie box) wilden

herroepen, omdat deze te duur of niet effectief bleek.⁴

In tegenstelling tot wat de Europese Commissie zegt, is het absoluut niet duidelijk of onze publieke diensten onder druk komen te staan door TTIP. De uitzonderingen in het CETA-hoofdstuk beloven in elk geval niet veel goeds. De enige manier om onze watervoorziening, gezondheidszorg en onderwijs echt te beschermen tegen privatisering of de dreiging van ISDS-zaken, is deze volledig uit te sluiten van de onderhandelingen over TTIP.

UNITED UTILITIES VERSUS ESTLAND

In oktober 2014 begon het waterbedrijf AS Tallinna Vesi een rechtszaak tegen Estland. Dit deed zij samen met haar grootste aandeelhouder United Utilities BV, een Brits bedrijf met een kantoor in Nederland. Nadat Estland in 2010 de watervoorziening had geprivatiseerd wilde United Utilities namelijk de prijs van water fors verhogen, en hier had de overheid een stokje voor gestoken. Vanwege het publieke belang van betaalbaar water mocht de prijs ervan tot het einde van de looptijd van het contract niet worden verhoogd.⁵ Gebruikmakend van het investeringsverdrag tussen Nederland en Estland diende United Utilities vervolgens een ISDS-claim in ter waarde van € 90 miljoen, waarmee ze hun 'verliezen' wilden compenseren.

1 Malmström, C and Froman, M. Joint Statement on Public Services, 20 March 2015. http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-4646_en.htm

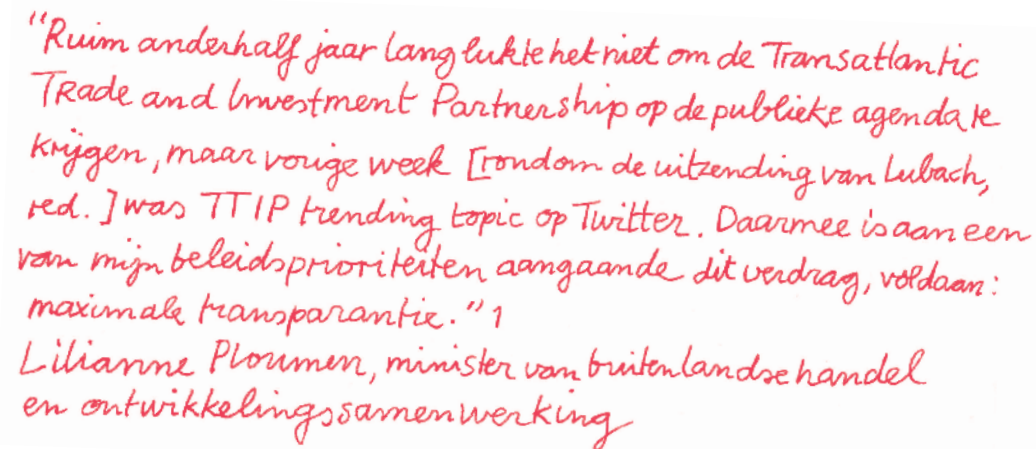
2 Consolidated CETA Text, gepubliceerd op 26 september 2014. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/september/tradoc_152806.pdf

3 Idem.

4 TNI (2014). Here to stay: Water remunicipalisation as a global trend. <https://www.tni.org/en/publication/hereto-stay-water-remunicipalisation-as-a-global-trend>

5 Tallinna Vesi, AS Tallinna Vesi has commenced international arbitration proceedings against the Republic of Estonia. <http://www.tallinnavesi.ee/en/Investor/695-AS-Tallinna-Vesi-alustas-rahvusvahelise-arbitraa%C5%BEimenetlust-Eesti-Vabariigi-vastu>

Feit or fabel?

De TTIP-onderhandelingen zouden de meest transparante ooit zijn. Deze transparantie geldt alleen niet voor burgers die, in tegenstelling tot het bedrijfsleven, geen enkele toegang krijgen tot de inhoud van dit veelomvattende verdrag. Een goed geïnformeerd publiek debat voeren over TTIP is daarom praktisch onmogelijk.

De TTIP-onderhandelingen vinden voor het grootste deel achter gesloten deuren plaats. Dat is volgens de Europese Commissie noodzakelijk omdat we tijdens de onderhandelingen niet meteen al onze kaarten op tafel willen leggen. De VS weet dan vanaf het begin wat de EU wil en dit zou leiden tot een slechtere onderhandelingspositie. Maar ook de

kaarten die al gespeeld zijn, worden niet publiek gemaakt. Oftewel, zelfs wanneer de onderhandelaars elkaars positie kennen, mag de Europese en Amerikaanse bevolking hier niets over weten. Deze manier van handelen is geen uitzondering. Het is de standaardmethode waarop handels- en investeringsverdragen als TTIP tot stand komen. Ondanks dat de gevolgen van dit soort verdragen enorm zijn, weet eigenlijk bijna niemand iets over de daadwerkelijke inhoud, totdat het pakket is uitonderhandeld. Het democratiseren van handelsbeleid en verder toegankelijk maken van informatie rondom de onderhandelingen is van het grootste belang voor een duurzaam en rechtvaardig handelsbeleid. Zonder transparantie is het onmogelijk voor het

publiek om de onderhandelingen te volgen en aan de uitkomsten bij te dragen. De Europese Ombudsman stelt dan ook, kijkende naar de TTIP-onderhandelingen: “Toegang tot informatie is niet alleen een recht, maar vormt ook een onderdeel van goed bestuur”.²

Verbeteringen onvoldoende

Na grote publieke verontwaardiging over gebrek aan transparantie en oneerlijk veel toegang voor het bedrijfsleven tot beleidsmakers en belangrijke beleidsdocumenten,³ deed de nieuwe Europese Commissie eind 2014 en begin 2015 een aantal toezeggingen wat betreft TTIP en transparantie. Ook minister Ploumen steunt deze voorstellen. De belangrijkste onderdelen zijn betere publieke informatievoorziening en verbeterde toegang tot teksten voor leden van het Europees Parlement en de lidstaten.⁴ De Europese Ombudsvrouw, Emily O'Reilly, heeft zich positief uitgelaten over deze initiatieven, maar blijft bezorgd over de selectieve toegang voor bedrijven. O'Reilly wil dat ook de Europese burger toegang krijgt tot de definitieve teksten waarover de EU en VS al een akkoord hebben bereikt.⁵

Teksten voor burgers geheim

Ondanks het feit dat er enige verbetering is aangebracht qua inzichtelijkheid van de EU-standpunten zoals publicatie van

het onderhandelingsmandaat en bepaalde standpunten, blijven de uitkomsten van onderhandelingen geheim totdat het hele akkoord af is. Maar deze geheimhouding geldt niet voor iedereen. De Europese Commissie geeft de bedrijven-lobby rechtstreeks toegang tot gevoelige informatie over de TTIP-onderhandelingen. Informatie die publieke belangenorganisaties niet krijgen. Zodoende heeft het bedrijfsleven buitensporige invloed op de vormgeving van het handelsbeleid. Als gevolg hiervan zijn de ‘vingerafdrukken’ van het bedrijfsleven duidelijk zichtbaar in alle standpunten die de EU in TTIP inneemt.⁶

BEDRIJVEN AAN TAFEL BIJ ONDERHANDELAARS

Uit onderzoek blijkt dat veel grote bedrijven wel toegang hebben tot de onderhandelaars. Van de honderden gesprekken die de Commissie heeft gevoerd in de aanloop naar de onderhandelingen was maar liefst 92 procent met het bedrijfsleven. Slechts 8 procent was met organisaties die opkomen voor het algemeen belang.⁷ Welke bedrijven zaten het vaakst aan tafel bij de Europese Commissie? Met stip op nummer één staat de agro- en voedselindustrie, zoals Food and Drink Europe. Dat is de grootste lobbyclub op het gebied van voedsel in Europa, met klanten als Nestlé, Coca Cola en Unile-

ver. Andere grote spelers kwamen uit de telecommunicatie, de auto-industrie, chemie en de financiële sector.⁸

Het verschil met de gebruikelijke gang van zaken kan niet groter zijn. Wanneer er op Europees of nationaal niveau nieuwe wetgeving wordt ingevoerd, is er normaal gesproken een publiek en politiek debat waarin wordt gediscussieerd over de inhoud, uitvoering en noodzaak van de nieuwe maatregel. Hoewel TTIP grote gevolgen heeft voor de Nederlandse en Europese bevolking is een dergelijke publieke beraadslaging onmogelijk. Onderhandelingsstukken en de uitkomsten van onderhandelingen blijven geheim en worden in geen van de betrokken landen vrijgegeven aan het publiek.

Meer transparantie noodzakelijk

Alle onderhandelingsposities en ontwerpstukken moeten onmiddellijk worden gepubliceerd. De Commissie, de lidstaten en parlementen moeten regelmatig en proactief online toegang verschaffen tot informatie over de vergaderingen en correspondentie tussen ambtenaren, parlementariërs en lobbyisten.⁹ Zo kan het publiek geïnformeerd worden over wie er probeert de handelsbesprekingen te beïnvloeden, met welke middelen dit gebeurt en wat het resultaat is geweest.

De betrokkenheid en rol van het Europees en Nederlandse parlement moet worden versterkt. Als democratie gaat over politieke beslissingen genomen door mensen en hun gekozen vertegenwoordigers, dan kunnen handels- en investeringsbeleid niet geconcentreerd blijven in handen van een niet-democratisch verkozen lichaam.

¹ Ploumen, L. Die Zombiekip trekt wel de aandacht voor dat verdrag, Facebookbericht, 26 maart 2015. <https://www.facebook.com/notes/lilianne-ploumen/die-zombiekip-trekt-wel-de-aandacht-voor-dat-verdrag/937688929609932>

² KL (2005). An Introduction to Openness and Access to Information. http://www.humanrightsinitiative.org/programs/ai/rti/articles/handbook_intro_to_openness_&_ai.pdf

³ European Commission, European Commission publishes TTIP legal texts as part of transparency initiative, 7 January 2015. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-2980_en.htm

⁴ Idem.

⁵ Speech by the European Ombudsman – European Movement International: TTIP Briefing with the European Ombudsman. <http://www.ombudsman.europa.eu/en/activities/speech.faces/en/58869/html.bookmark>

⁶ Corporate Europe Observatory (2015) TTIP: a corporate lobbying paradise. <http://corporateeurope.org/international-trade/2015/07/ttip-corporate-lobbying-paradise>

⁷ Corporate Europe Observatory (2014) Who Lobbies most on TTIP. <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/07/who-lobbies-most-ttip>

⁸ Corporate Europe Observatory (2015) TTIP: a corporate lobbying paradise. <http://corporateeurope.org/international-trade/2015/07/ttip-corporate-lobbying-paradise>

⁹ Zie ook Alternative Trade Alliance (2014). Alternative Trade Mandate. <http://somo.nl/news-nl/alternative-trade-mandate-een-nieuwe-koers-voor-het-eu-handels-en-investeringsbeleid>

CLAIM 8.

EFFECTEN OP HET MILIEU EN KLIMAAT ZIJN VERWAARLOOSBAAR

Feit of fabel?

"Het verdrag zal verwaarloosbare effecten hebben op CO₂-emissies en op het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen."¹

- Centre for Economic Policy Research

Het CEPR en de Europese Commissie maken zich niet druk om de gevolgen van TTIP voor ons milieu en klimaat. Toch zal dit verdrag het gebruik van vuile energie stimuleren en wordt het moeilijker om praktijken die ons klimaat bedreigen aan banden te leggen.

Het doel van TTIP is om productie, handel en consumptie te stimuleren. Als gevolg hiervan nemen ook het gebruik van natuurlijke hulpbronnen, CO₂-uitstoot en vervuiling toe.² De Europese Commissie stelt in haar eigen studie dan ook vast dat de verwachte extra handel onvermijdelijk een negatief effect zal hebben op het milieu en een gevaar is voor de biodiversiteit.³ Volgens het CEPR en de Commissie zijn deze negatieve

effecten bescheiden, omdat ze zouden worden gecompenseerd door een meer efficiënte productie.⁴

Het CEPR en de Commissie geven geen verdere onderbouwing van deze claim. In haar bijna 120 pagina's tellende rapport wijdt het CEPR nog geen twee pagina's⁵ aan de te verwachte gevolgen van TTIP voor de wereldwijde uitstoot van CO₂ en het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Het klimaat staat duidelijk niet hoog op de agenda. Maar het staat vast dat TTIP klimaatverandering zal verergeren: meer handel gaat gepaard met meer productie en transport, en dus meer uitstoot.⁶ Dit gaat in tegen de EU-klimaatdoelstellingen om de uitstoot van broeikasgassen te verlagen.

ISDS

Het beschermen van het milieu en het tegengaan van klimaatverandering wordt bovendien moeilijker als er een ISDS-clausule wordt opgenomen in TTIP (zie claim 5). Door een dergelijke clausule zullen overheden – in zowel de EU als de VS – beperkt worden in het opstellen van regelgeving die bedoeld is om het milieu, klimaat en burgers te beschermen.⁷ Wanneer bedrijven van mening zijn dat bepaalde regelgeving hun winstmogelijkheden beperkt kunnen overheden geconfronteerd worden met immense schadeclaims. Met als gevolg dat overheden terughoudend worden in het invoeren van dergelijke regels om schadeclaims te voorkomen (regulatory chill).

Zo diende het Zweedse Vattenfall een claim van € 3,7 miljard in bij de Duitse overheid vanwege het uitfasen van kernenergie na de Fukushima kernramp.⁸ Het Amerikaanse Lone Pine eist op basis van het vrijhandelsverdrag NAFTA US\$ 250 miljoen schadevergoeding van de Canadese overheid vanwege een op milieugronden ingesteld moratorium op schaliegas.⁹

En ISDS in TTIP zou het voor het Amerikaanse Exxon Mobil mogelijk maken een schadeclaim te eisen van de Nederlandse overheid wanneer deze de gaskraan in

Groningen een stukje dicht draait om de aardbevingen daar te beperken.¹⁰ Exxon is voor 50 procent eigenaar van de NAM, het bedrijf dat aardgas wint uit het Groningen-gasveld.¹¹

Energie

Het TTIP-verdrag is een nieuwe stimulans voor de trans-Atlantische handel in fossiele brandstoffen. Omdat Europa voor haar energiezekerheid interesse heeft in het importeren van energie uit de VS, zet de EU in op het opnemen van een energiehoofdstuk in TTIP.¹² De VS hanteert beperkingen voor de export van olie en gas, maar deze worden opgeheven voor landen waarmee de VS een vrijhandelsakkoord heeft. TTIP zou ervoor moeten zorgen dat fossiele brandstoffen vrij naar Europa kunnen worden geëxporteerd.

Door de export van gas en olie naar Europa zullen Amerikaanse energiebedrijven gestimuleerd worden om de ontginning van onconventionele brandstoffen, zoals schaliegas en teerzandolie (zie box), uit te breiden. Terwijl klimaatwetenschappers waarschuwen dat deze onconventionele brandstoffen juist onder de grond moeten blijven om catastrofale klimaatverandering te voorkomen.¹³ Volgens critici promoot TTIP (en het CETA-verdrag met Canada) dan ook een niet-duurzaam energiemodel, dat zwaar

afhankelijk is van fossiele brandstoffen, mijnbouw en transport: “Dit verdrag verwoest elke ambitie om klimaatverandering te beperken”.¹⁴

EUROPEES KLIMAATBELEID AFGEZWAKT OM TRANS- ATLANTISCHE HANDEL TE BEVORDEREN

In 2009 werd de zogenoemde Fuel Quality Directive (FQD) opgesteld, met daarin de doelstelling dat de Europese transportsector in 2020 6 procent minder CO₂ moet uitstoten. Om dit te bereiken stelde de Europese Commissie in 2011 voor om het gebruik van teerzandolie minder aantrekkelijk te maken. Uit studies van de Commissie bleek namelijk dat deze vervuilende brandstof (voornamelijk vanwege het productieproces) 23 procent meer CO₂ uitstoot dan gewone olie. Canada, de VS en oliemultinationals als BP en Shell zagen de maatregelen als een bedreiging. Zij willen de export van teerzandolie naar Europa juist opvoeren. De onderhandelingen over TTIP en CETA bleken een goede gelegenheid om de maatregelen van tafel te krijgen. De Amerikaanse hoofdonderhandelaar voor TTIP Michael Froman zette de Europese Unie onder druk om de opvattingen van belanghebbenden, waaronder Amerikaanse raffinaderij-

en, in overweging te nemen. En ook tijdens de CETA-onderhandelingen met Canada was de FQD een veelbesproken onderwerp, blijkt uit vertrouwelijke documenten van de Commissie.

Het resultaat: de Europese Commissie is gezwicht voor de druk en heeft het onderscheid tussen gewone olie en teerzandolie geschrapt uit de FQD.

1 CEPR (2013). Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment – An Economic Assessment, p. VII. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

2 European Commission (2013). Impact Assessment Report on the Future of EU-US Trade Relations, p. 49. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150759.pdf

3 Idem.

4 Volgens het CEPR zal het opheffen van niet-tarifaire belemmeringen leiden tot een hogere efficiëntie. Zie: CEPR (2013). Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment – An Economic Assessment, p. 3. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

5 Zie: CEPR (2013). Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment – An Economic Assessment, p. 79–80. Het woord 'klimaat' komt niet voor in dit rapport. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

6 Voor het verband tussen economische activiteit (per euro BNP) en CO₂-uitstoot zie: 'CO₂ emissions from fuel combustion', p.78. <https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/CO2EmissionsFromFuelCombustionHighlights2014.pdf>

7 Zie ook: European Parliament (2013). Legal Implications of TTIP for the Acquis Communautaire in ENVI Relevant Sectors, p. 6. 'If TTIP contains broadly worded investment protection clauses, [ISDS] could hamper the EU and Member States in efforts to establish regulations

seeking to protect their citizens or the environment.' http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/507492/IPOL-ENVI_ET%282013%29507492_EN.pdf

8 Nathalie Bernasconi-Osterwalder & Rhea Tamara Hoffmann (2012). The German Nuclear Phase-Out Put to Test in International Investment Arbitration? Background to the new dispute Vattenfall v. Germany (II). <http://www.iisd.org/publications/pub.aspx?id=1613>

9 The Seattle to Brussels Network, Corporate Europe Observatory and the Transnational Institute, 2013. A Transatlantic Corporate Bill of Rights. <http://corporateeurope.org/sites/default/files/attachments/transatlantic-corporate-bill-of-rights-oct13.pdf>

10 NAM Platform, Aardgas uit het Groningen-gasveld. <http://www.namplatform.nl/gaswinning/het-groningen-gasveld.html>

11 NAM Platform, NAM in Feiten en Cijfers. <http://www.nam.nl/nl/about-nam/facts-and-figures.html>

12 Reuters, EU pushes for urgent energy deal in U.S. trade pact', 9 September 2014. <http://www.reuters.com/article/2014/09/09/us-usa-eu-trade-idUSKBN0H428Y20140909>

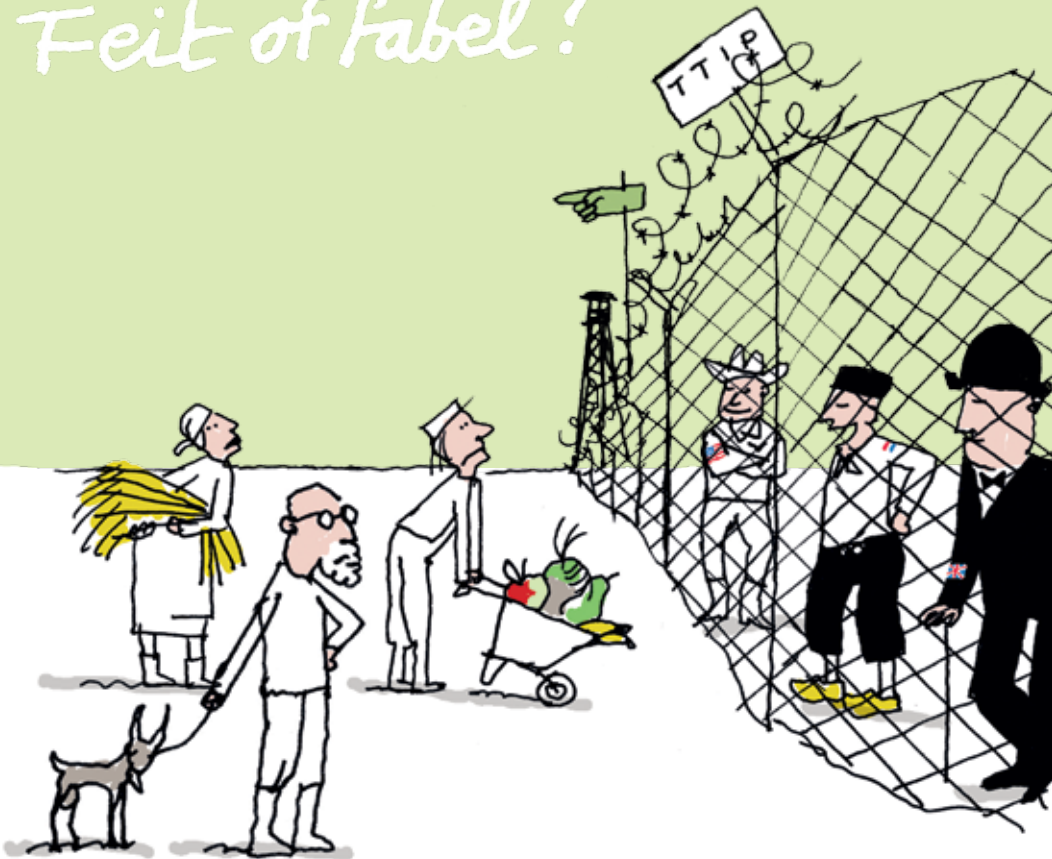
13 Hansen, J. Assessing "Dangerous Climate Change": Required Reduction of Carbon Emissions to Protect Young People, Future Generations and Nature, 3 December 2013. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0081648>

14 ATTAC (2014). Climate or TTIP make your choice! https://france.attac.org/IMG/pdf/note_tafta_lima_-en.pdf

TTIP IS GOED NIEUWS VOOR DE REST VAN DE WERELD

Feit of fabel?

*"Een vrijhandelsakkoord tussen Europa en de Verenigde Staten is van groot belang voor Nederland, voor Europa en voor de rest van de wereld (...) uiteindelijk zijn er alleen maar winnaars."*¹

- Lilianne Ploumen, minister Buitenlandse Handel en Ontwikkelings-samenwerking

Onderzoeken naar TTIP wijzen uit dat de rest van de wereld verliest bij het afsluiten van dit verdrag. Voorstanders houden echter vol dat TTIP een positieve bijdrage levert aan mondiale ontwikkeling omdat de verliezers zullen worden gecompenseerd.

TTIP heeft ook grote gevolgen voor de landen buiten de EU en de VS. Maar is het verdrag ook in hun belang? De VS en de EU claimen van wel. Ook Minister Ploumen lijkt hiervan overtuigd. Ze verwijst² hiervoor naar de onderzoeksresultaten van de Bertelsmann Stichting³ en de EU. Deze rapporten voorspellen dat de economische groei in de VS en de EU als gevolg van TTIP positief doorwerkt in andere landen. Volgens de EU kan

deze economische groei oplopen tot een bedrag van € 86 miljard in 2027.⁴ Om deze reden prijst de minister – immers ook verantwoordelijk voor ontwikkelingssamenwerking – het verdrag als “een positieve bijdrage aan de mondiale agenda”.⁵

'Big Bonanza' voor ontwikkelingslanden

Doordat de twee grote handelsblokken vergaand economisch gaan samenwerken, heeft dit veel invloed op de wereldwijde handel en investeringsstromen en de toegang van derde landen tot de VS en de EU. De Europese Commissie noemt TTIP een 'Big Bonanza' voor ontwikkelingslanden.⁶ Dit is gebaseerd

op de veronderstelling dat gelijkstellen of wederzijds erkennen van regels en standaarden ervoor zorgt dat derde landen makkelijker kunnen exporteren naar beide landen. Ze zouden dan niet aan twee sets regels en standaarden moeten voldoen, maar nog slechts aan één. Helaas blijkt uit de teksten in het TTIP-hoofdstuk over oorsprongsregels ('rules of origin') dat goederen uit andere landen niet dezelfde voordelen kunnen genieten als die uit de VS en EU.⁷ De 'Big Bonanza' zal dus uitblijven.

Afname marktaandeel van de rest van de wereld

Sterker nog, uit de studie van de Bertelsmann Stichting blijkt dat TTIP leidt tot een afname van het marktaandeel van de rest van de wereld vanwege de toenemende handel tussen de markten van de VS en de EU. Dit gaat namelijk ten koste van hun huidige import uit derde landen.⁸ Landen die voorheen nauwe handelsverbanden onderhielden met de EU en de VS, zoals Canada, Mexico, Noorwegen, Turkije en Rusland verwachten dan ook een forse daling van hun BNP. Nog verontrustender is de voorspelling dat ook lage-inkomenslanden getroffen zullen worden door een afname (gemiddeld -1,4 procent) van hun BNP,

wat lijnrecht tegen de ontwikkelingsdoelstellingen van de EU ingaat.

Standaarden afdwingen

Het afdwingen van mondiale standaarden is een belangrijk doel van TTIP. Hiermee willen de EU en de VS, mede door de tegenvallende resultaten in de WTO-onderhandelingen, de regels van de internationale handel bepalen en het risico vermijden dat opkomende economieën hierin het voortouw nemen. TTIP is zodoende een geopolitieke strategie om de positie van de VS en de EU in een multipolaire wereld te beschermen (zie ook claim 10).⁹ Opkomende economieën als Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika houden zich niet altijd aan de klassieke neoliberale inzet van de EU en de VS als het om het organiseren van handel en regulering gaat. Onderzoek wijst uit dat de invloed van deze landen in het vaststellen van nieuwe wereldwijde standaarden afneemt door TTIP.¹⁰ Zo zal TTIP druk uitoefenen op de marktbescherming die opkomende en ontwikkelingslanden gebruiken om lokale en kwetsbare sectoren te stimuleren. Dit heeft tot gevolg dat deze landen te maken krijgen met flinke welvaartsverliezen, omdat ze uit hoogwaardige industrieën en waardeketens worden weggeconcentreerd.

'West against the rest' of een model van mondiale duurzame ontwikkeling

TTIP kan dus worden gezien als een reactie op de opkomst van landen uit de 'Global South' en dan voornamelijk de BRICS-landen (Brazilië, Rusland, India en China). Volgens Walden Bello¹¹ is TTIP een onderdeel van de 'West against the rest'-strategie om stand te houden tegen opkomende economieën. En is het daarom in het belang van ontwikkelingslanden zich uit te spreken tegen TTIP.¹² Op deze manier kunnen ze voorkomen dat ze later handelsvoorwaarden moeten accepteren die eenzijdig bepaald zijn door de EU en de VS zonder hier enige invloed op te hebben gehad.¹³ TTIP kan dan ook worden gezien als een instrument om Zuid-Zuid relaties te verzwakken en westerse dominantie te institutionaliseren.¹⁴ Het maakt het moeilijker voor opkomende economieën om te kiezen voor Zuid-Zuid relaties en een (eigen) mondiale duurzaamheidsagenda voor te stellen. TTIP ondermijnt het ontstaan van een multipolaire wereld die niet afhankelijk is van de standaarden die worden gezet door twee economische grootmachten.

1 Trouw, 7 september 2013.

2 Ploumen, L. The Next Step in Transatlantic Relations, speech gehouden bij The Center of Transatlantic Relations op de John Hopkins Universiteit, 27 juni 2013.

3 Bertelsmann Stiftung (2013). TTIP Who benefits from a free trade deal? http://www.bfna.org/sites/www.tni.org/files/TTIP-GED_study_17June_2013.pdf

4 European Commission (2013). Impact assessment of TTIP, p. 44.

5 Ploumen, L. The Next Step in Transatlantic Relations, speech gehouden bij The Center of Transatlantic Relations op de John Hopkins Universiteit, 27 juni 2013.

6 Euractiv, TTIP is big bonanza for developing countries, EU claims, 28 January 2015. <http://www.euractiv.com/sections/development-policy/ttip-big-bonanza-developing-countries-eu-claims-311507>

7 European Commission, Rules of origin (ROOs) in TTIP Agreeing rules that determine which products benefit from TTIP. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153001.4%20RoO%20REV%20150109.pdf

8 Bertelsmann Stiftung (2013). TTIP Who benefits from a free trade deal? p. 28. http://www.bfna.org/sites/www.tni.org/files/TTIP-GED_study_17June_2013.pdf

9 Perez Rocha, M. TTIP Why the Rest of the World Should Beware, 3 June 2015.

10 Philip I Levy, Bargains among behemoths: TPP and TTIP implications for developing countries, The Chicago Council on Global Affairs, Northwestern Kellogg School of Management (2013)

11 Perez Rocha, M. TTIP Why the Rest of the World Should Beware, 3 June 2015.

12 Idem.

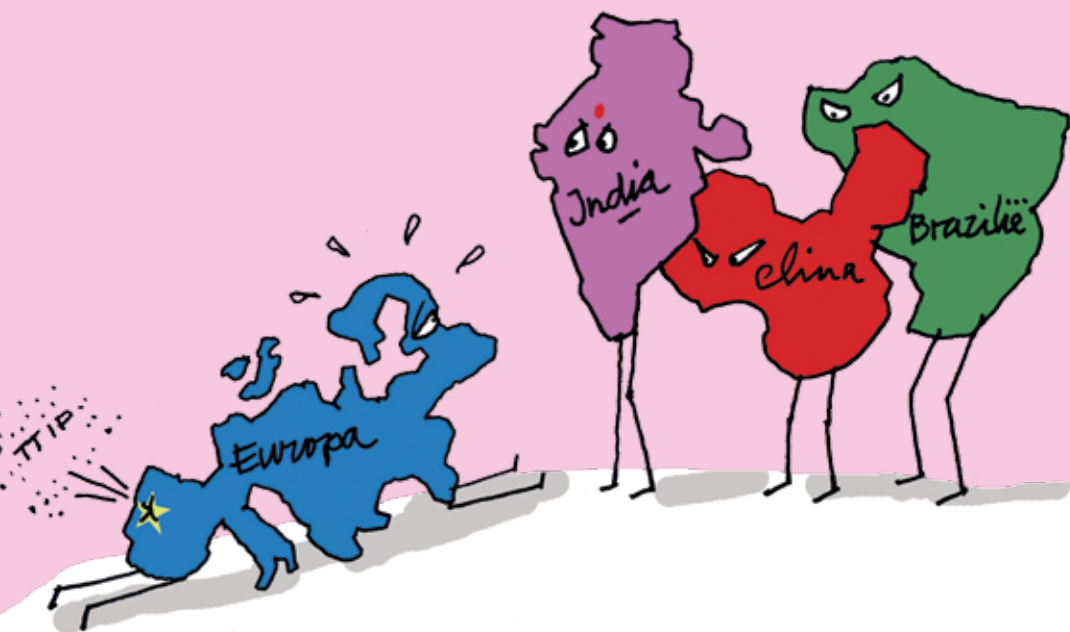
13 Het eerder afgesloten North American Free Trade Agreement (NAFTA) tussen de VS, Canada en Mexico illustreert dit. In haar twintigjarige bestaan heeft geen enkel ander land zich bij het verdrag aangesloten. Chili heeft overwogen om deel te nemen, maar zag hier op het laatste moment vanaf vanwege haar gebrek aan inspraak. (Barker, T. On the "Outs", An early geo-economics conundrum for the US-EU trade deal.) http://www.bfna.org/in_the_news/on-the-outs-an-early-geo-economic-conundrum-for-the-us-eu-trade-deal

14 Perez Rocha, M. TTIP Why the Rest of the World Should Beware, 3 June 2015

CLAIM 10.

TTIP IS BELANGRIJK OM WESTERSE WAARDEN VEILIG TE STELLEN

Feit of fabel?

"Laten we niet vergeten dat de belangrijkste baten van dit verdrag veel meer zijn dan alleen economische. TTIP heeft ook een veel breder strategisch doel – het veiligstellen van onze Europese waarden in een snel veranderende wereld."

– Cecilia Malmström, handelscommissaris voor de Europese Unie

Westerse normen en waarden, zoals democratie en hoge arbeids- en milieustandaarden zouden worden bedreigd door opkomende economieën. Achter deze retoriek gaan simpele economische belangen schuil. Met het TTIP-verdrag proberen de EU en de VS de rest van de wereld hun wil op te leggen.

Nu de economische argumenten voor TTIP (meer banen, economische groei) onder vuur liggen, leunen voorstanders van TTIP steeds vaker op geopolitieke redenen om het verdrag in te voeren. Volgens de Amerikaanse ambassadeur Anthony Gardner is geopolitiek zelfs het winnende argument voor TTIP en adviseert hij dit veel vaker te gebruiken.²

Een nieuw argument

Het winnende argument is in de woorden van Malmström dat we door middel van TTIP onze Europese waarden veiligstellen. De waarden die we delen met de VS zoals 'democratie' en 'strengere regelgeving om mens en milieu te beschermen'.³

In claims 3 en 4 zagen we hoe dergelijke regelgeving juist bedreigd wordt door TTIP. Ook bij de doelstelling de democratie te waarborgen kunnen we vraagtekens zetten. TTIP draagt ten slotte vooral macht over aan het bedrijfsleven en gaat ten koste van de inbreng van Europese burgers in het politieke proces. Frans Timmermans, vicepresident van de Europese Commissie maakt duidelijk

wat het echte strategische doel van dit verdrag is: "[TTIP is] geen vrijhandelsverdrag. TTIP is een geostrategisch verdrag. Het is een politiek verdrag." En hij legt uit waarom: "TTIP zal het karakter van het spel wereldwijd veranderen. Want dan zullen de VS en Europa de regels van het spel bepalen, en de anderen zullen volgen."⁴ Het is om deze reden dat critici het akkoord zien als een poging van de EU en de VS om hun economische dominantie veilig te stellen en opkomende economieën aan banden te leggen.⁵

De Trans-Pacific Partnership (TPP), een ander megaverdrag tussen de VS en elf landen⁶ aan de grote oceaan, is nauw verbonden met deze doelstelling. Over het belang van TPP zegt Obama: "Als wij de regels niet schrijven, dan doet China dat".⁷ De VS en haar bondgenoten proberen China door middel van handelspolitiek te isoleren en onder druk te zetten haar regels aan te passen aan de wensen van buitenlandse investeerders. Handelsverdragen worden zo als machtsmiddel gebruikt op een manier die volgens Amerikaanse minister van Defensie Ashton Carter vergelijkbaar is met het inzetten van een extra vliegdekschip.⁸

Een economische NAVO

TTIP wordt regelmatig in verband gebracht met militaire en veiligheidsvraagstukken. Door Hillary Clinton wordt het verdrag bijvoorbeeld een 'economische NAVO' genoemd.⁹ Volgens het Clingendael instituut zal TTIP een belangrijke rol spelen in het bepalen van de toekomst van de trans-Atlantische veiligheid en defensie.¹⁰ TTIP is een manier om de trans-Atlantische banden aan te halen en zo de EU en de VS in de mondiale politiek meer als één blok te laten functioneren dan nu het geval is. In het bijzonder wordt dan verwezen naar Rusland en China.¹¹ Zo zegt Malmström over het conflict in Oekraïne dat dit heeft aangetoond hoe belangrijk trans-Atlantische samenwerking is (zie box).¹²

TTIP gaat dus in belangrijke mate om het vormen van een machtsblok waarmee de VS en de EU proberen om te gaan met verschuivende verhoudingen in de wereld. Daarbij wordt het vanzelfsprekend gevonden dat de EU en de VS het recht hebben om wereldwijd de regels van het spel te bepalen. Terwijl TTIP een grote weerslag zal hebben op derde landen, worden zij helemaal buiten de onderhandelingen gehouden. Deze houding van het Westen weerspiegelt in geen enkele zin hoe de economische en politieke verhoudingen in de wereld de afgelopen jaren zijn veranderd en zet internationale betrekkingen verder onder druk.

OEKRAÏNE EN ENERGIE

"TTIP kan Europa helpen om de uitdaging van onze afhankelijkheid van Russisch gas aan te gaan,"¹³ aldus Cecilia Malmström. De Europese afhankelijkheid beperkt volgens haar de Europese bewegingsvrijheid ten opzichte van het "onaanvaardbare gedrag van Rusland in Oekraïne."¹⁴ Dertig procent van het gebruikte gas in Europa wordt geleverd door het Russische Gazprom, grotendeels via Oekraïne.¹⁵ De EU is daarom naarstig op zoek naar een meer diverse¹⁶ aanvoer van gas en grijpt de TTIP-onderhandelingen hiervoor aan.¹⁷

De huidige Amerikaanse wetgeving staat weliswaar geen export toe van ruwe olie en gas, maar er is een uitzondering op deze regel. Wanneer het gaat om een land waarmee de VS een handelsverdrag (zoals TTIP) heeft afgesloten wordt er automatisch een exportvergunning toegekend.¹⁸ TTIP is daarom koren op de molen van grote oliemultinationals als Shell. Er zijn voor miljarden geïnvesteerd in schaliegas in de VS, maar er wordt maar weinig verdiend vanwege lage prijzen daar.¹⁹ Deze zeer vervuilende en omstreken vorm van gaswinning krijgt hiermee een duw in de rug. Tegelijkertijd brengt het een oplossing van het conflict tussen de EU en Rusland geen stap dichterbij.

1 Speech Cecilia Malmström, 12 mei 2015. 'Let's not forget the most important benefit of this deal actually goes far beyond economics. TTIP also has a much wider strategic goal – securing our European values in a fast-changing world.' http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153439.pdf

2 Gardner, Anthony, in 'Commission to reframe geopolitical strategy', 25 March 2015. <http://www.euractiv.com/sections/trade-society/commission-reframe-geopolitical-trade-strategy-313207>

3 Malmström, C. EU Trade policy: Driven by people's needs, responding to their concerns, 12 May 2015. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/may/tradoc_153439.pdf

4 Toespraak van minister Timmermans (Buitenlandse Zaken) op het Center for Strategic and International Studies (CSIS) van het Johns Hopkins University in Washington, DC (VS) op 1 mei 2014. <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2014/05/08/speech-by-minister-of-foreign-affairs-frans-timmermans-on-the-future-of-transatlantic-relations.html>

5 Zie bijvoorbeeld: Falk, R. The great revenge of the North? TTIP and the rest of the world, 10 maart 2014. <https://www.boell.de/en/2014/03/10/great-revenge-north-ttip-and-rest-world>

6 China is niet betrokken bij de onderhandelingen.

7 President Obama in een interview met WSJ, 27 april 2015. <http://www.wsj.com/video/obama-if-we-dont-write-trade-rules-china-will/2E2F928C-1747-435D-9CAB-EB3346FDEEB9.html>

8 Parameswaran, P. TPP as Important as Another Aircraft Carrier: US Defense Secretary, in The Diplomat, 8 April 2015. <http://thediplomat.com/2015/04/tp-p-as-important-as-another-aircraft-carrier-us-defense-secretary/>

9 Ignatius, D. A free-trade agreement with Europe? in The Washington Post, 5 december 2012. http://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-a-free-trade-agreement-with-europe/2012/12/05/7880b6b2-3f02-11e2-bca3-aad9b7e29c5_story.html

10 Van Ham, P. The Geopolitics of TTIP, Clingendael Policy Brief, 23 October 2013. <http://www.clingendael.nl/sites/default/files/The%20Geopolitics%20of%20TTIP%20-%20Clingendael%20Policy%20Brief.pdf>

11 Euractiv. More than trade, TTIP leads to confident Atlanticism, 18 March 2015. <http://www.euractiv.com/sections/trade-society/more-trade-ttip-leads-confident-atlanticism-313006>

12 Malmström, C. National Parliaments: Vital for Trade and TTIP, 1 June 2015. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/june/tradoc_153508.pdf

13 Malmström, C. TTIP: How Europe Can Deliver, 5 February 2015. <http://www.euintheus.org/press-media/cecilia-malmstrom-will-give-a-keynote-speech-on-ttip-at-the-2nd-annual-eu-us-trade-conference-organized-by-forum-europe/>

14 Idem.

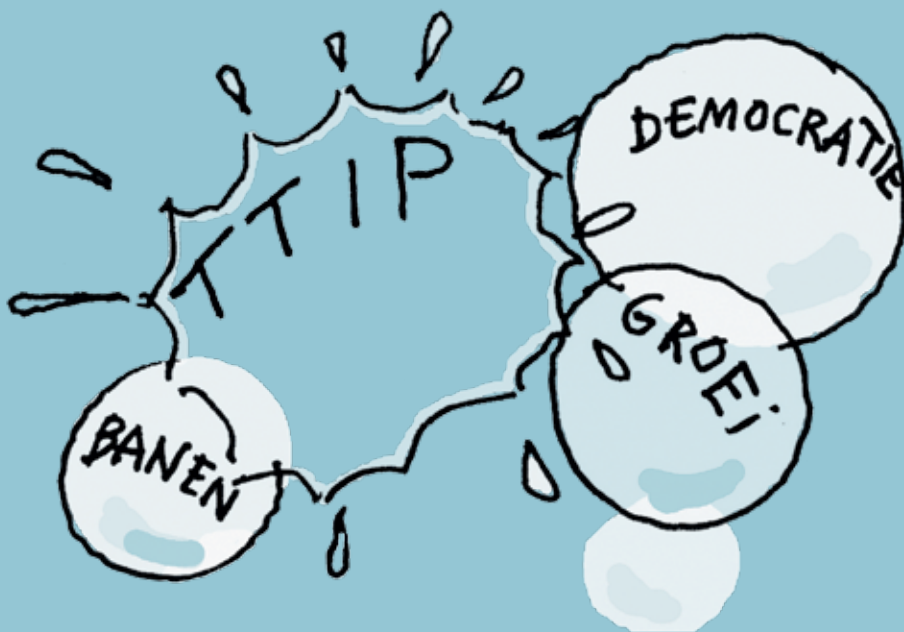
15 CIEP, Russian Gas Imports To Europe And Security of Supply – Factsheet <http://www.clingendaelenergy.com/files.cfm?event=files.download&ui=9C1DEEC1-5254-00CF-FD03186604989704>

16 European Commission, EU-US Energy Council discusses energy diversification and climate change, 3 December 2014. <https://ec.europa.eu/energy/en/news/eu-us-energy-council-discusses-energy-diversification-and-climate-change>

17 Council of the European Union, Non-paper on a Chapter on Energy and Raw Materials in TTIP, 27 May 2014. <http://www.agentur-zukunft.eu/wp-content/uploads/2014/07/Non-paper-on-a-Chapter-on-Energy-and-Raw-Materials-in-TTIP.pdf> en European Commission, TTIP Raw Materials and Energy Initial EU position paper. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/july/tradoc_151624.pdf

18 Earthjustice (2014). Trade in Energy in the Transatlantic Trade and Investment Partnership. http://action.sierraclub.org/site/DocServer/Analysis_of_EU_Energy_Proposal_for_TTIP_14-05-19_FINAL_.pdf?docID=15741

19 Royal Dutch Shell, Energy earnings run dry in Americas, 1 May 2015. <http://royaldutchshellplc.com/2015/05/01/energy-earnings-run-dry-in-americas/>

Deze publicatie is een update van de eerste versie van 'Feiten of Fabels, 7 claims over TTIP', een samenwerking van het PAJ, TNI en SOMO (juni 2014).